

RAMPEN MANAGEMENT

ACADEMIEJAAR 2024-2025

Weerbaar tegen AMOK: een studie naar de aanpak van AMOK-situaties in Vlaamse middelbare scholen

STUDENT: Niels Lemmens

PROMOTOR: Luc Claessens

Voorwoord

Dit afstudeerwerk wordt voorgelegd tot het behalen van het diploma postgraduaat rampenmanagement aan de Universiteit Antwerpen.

Het schrijven van dit eindwerk was een mooie kans om de opgedane kennis gedurende de opleiding in de praktijk toe te passen. Ik hoop dan ook dat dit werk voor de lezers een meerwaarde kan betekenen.

Het voltooien van dit eindwerk betekent het einde van een intensieve maar leerzame reis. Met voldoening kijk ik terug op het traject dat ik mocht afleggen binnen het postgraduaat rampenmanagement. Hoewel deze opleiding me menig verlofdag en vrij moment heeft gekost, zou ik er zo terug aan beginnen.

Ik wens mijn oprechte dank uit te spreken aan iedereen die heeft bijgedragen aan het succesvol volbrengen van dit afstudeerwerk.

Er zijn enkele personen in het bijzonder aan wie ik mijn dank zou willen betuigen, en zonder wiens hulp het schrijven van dit afstudeerwerk niet mogelijk zou zijn geweest.

Op de eerste plaats wil ik mijn promotor, de heer Luc Claessens, bedanken voor de begeleiding bij het schrijven van dit eindwerk. Zijn kennis en ervaring hebben mij geïnspireerd tijdens het schrijven van dit werk.

Een speciale vermelding gaat uit naar mijn echtgenote voor haar voortdurende steun en begrip tijdens deze intensieve periode. Waar ze de energie blijft halen is me vaak een raadsel.

Een persoon die ik zeker niet mag vergeten te vermelden is collega Lauren Snijkers, die me tijdens zijn studie naar welke methodologie het meest aangewezen is om informatie betreffende AMOK te verspreiden tot nieuwe inzichten heeft gebracht.

Ook wil ik alle anderen, die hier niet vermeld staan, bedanken die me in staat hebben gesteld om de stresserende maanden en slapeloze nachten goed door te komen, niet in het minst mijn ouders en alle anderen, die de zorg van onze kindjes meer dan eens op zich hebben genomen, en zonder wiens steun ik dit werk niet zou hebben kunnen verwezenlijken.

Niels LEMMENS
Genk, 29 april 2025

Executive summary

Sedert jaar en dag horen en lezen we in de media over AMOK-situaties, waarbij een dolle schutter of dolle steker zich naar een middelbare school begeeft om zo veel mogelijk slachtoffers te maken. AMOK-situaties in scholen zijn in frequentie de laatste jaren toegenomen (Bonanno & Levenson, 2014, p.1). Hoewel deze conclusie geformuleerd werd in het kader van een Amerikaanse studie, horen we steeds vaker ook van dergelijke incidenten in Europese scholen.

Zijn de Vlaamse middelbare scholen weerbaar tegen AMOK? Beschikken de middelbare scholen over een noodplan in het kader van AMOK, met andere woorden is er “awareness”, is het noodplan gekend, en kan men ermee werken samen met de hulpdiensten?

AMOK-situaties kunnen worden gecategoriseerd als “low probability, high impact” gebeurtenissen (Duwe et al., 2021, p.10). Hoewel de kans dat er zich een AMOK-situatie voordoet relatief klein is, is de impact wanneer het gebeurt mogelijks zeer groot. Daarom is het essentieel om de middelbare scholen, die soft targets (Hesterman, 2019, p.127) zijn, te betrekken in enerzijds preventie, en anderzijds in het kunnen reageren in geval van een AMOK-aanval.

Weerbaarheid tegen AMOK gaat van het creëren van een veilige sociale schoolomgeving, het herkennen van bepaalde signalen van een leerling die het moeilijk heeft, en het reageren op deze signalen, tot het voorzien van fysieke barrières die medewerkers en leerlingen minder kwetsbaar stellen in geval van AMOK, het oefenen van AMOK-situaties, al dan niet met de deelname van leerlingen, en het aanleren van de meest aangewezen reactie.

Scholen moeten geen oninneembare vestingen worden. Onze middelbare scholen worden gekenmerkt door het open karakter, veelal zonder uitgebreide toegangscontroles, camerabewaking of schoolextern veiligheidspersoneel.

De ervaring in het buitenland is bovendien dat maatregelen als detectiepoortjes en het inhuren van veiligheidsagenten niet altijd leiden tot een veiligere school (Jonson, 2017, p.9). Het gezonde verstand moet de basis blijven van alle maatregelen. Sociale maatregelen gericht op het creëren van een veilig sociaal schoolklimaat kunnen mogelijk zelfs meer effect hebben dan fysieke barrières om wapens uit de school te weren. De te nemen maatregelen hebben daarom niet alleen maar betrekking op fysieke maatregelen of op gedragingen van schoolpersoneel, maar dienen ook om de zelfredzaamheid van personeel en leerlingen tijdens eventuele AMOK-situaties te bevorderen en te faciliteren.

Er is vooral nood aan een verandering in mentaliteit. Het besef moet nog groeien dat het gastvrije en open karakter van de Vlaamse middelbare scholen ook risico's met zich meebrengt, en dus best samengaat met de nodige infrastructurele en psychosociale maatregelen om te vermijden dat ze als soft target al te kwetsbaar zijn voor personen met slechte bedoelingen in het algemeen, en AMOK-situaties in het bijzonder.

Sleutelwoorden

AMOK

Disaster planning

Mass shooting

Weerbaarheid

Middelbare school

Inhoudsopgave

1	Inleiding	6
2	Probleemstelling en onderzoeksvraag	7
3	Methodologie	8
3.1	Onderzoeksmethode	8
3.2	Gegevensverzameling	8
4	Literatuurstudie	9
4.1	Definitie AMOK	9
4.2	Geschiedenis.....	10
4.3	Wettelijk kader	12
	Welzijnswet.....	12
	WPA	12
	GPI48bis.....	12
	PLP41	12
	Omzendbrief NO/2013/03.....	13
	Nationaal veiligheidsplan	13
	ZVP	14
4.4	Huidige werking.....	14
	Proactieve maatregelen	14
	Reactie bij AMOK-incident	16
	Partners.....	17
	Lokale initiatieven.....	18
5	Bevraging middelbare scholen	23
5.1	Algemeen	23
5.2	Resultaten	24
5.3	Analyse.....	40
6	Aanbevelingen.....	43
6.1	Verbetervoorstellen	43
6.2	Methodologie	45
6.3	Verder onderzoek	45
7	Besluit.....	47
8	Referentielijst	48
9	Bijlage	52
9.1	Bijlage 1: Canvas intern noodplan fiche “AMOK-situaties”	52
9.2	Bijlage 2: Lijst van bevraagde middelbare scholen.....	53

Figurenlijst

Figuur 1: Wat is het onderwijsnet van Uw school?

Figuur 2: Functie respondent

Figuur 3: Heeft de school of de scholengroep een structureel overleg met betrekking tot noodplanning?

Figuur 4: Aantal respondenten per stad

Figuur 5: Aantal respondenten per provincie

Figuur 6: Weet U wat AMOK is?

Figuur 7: Weet u wat een AMOK-incident is? Provincie Limburg

Figuur 8: Weet u wat een AMOK-incident is? Provincie Limburg enkel directie en preventieadviseurs

Figuur 9: Weet u wat een AMOK-incident is? Provincie Limburg geen directie en preventieadviseurs

Figuur 10: Weet u wat een AMOK-incident is? Provincie Oost-Vlaanderen

Figuur 11: Weet u wat een AMOK-incident is? Provincie Oost-Vlaanderen enkel directie en preventieadviseurs

Figuur 12: Weet u wat een AMOK-incident is? Provincie Oost-Vlaanderen geen directie en preventieadviseurs

Figuur 13: Weet u wat een AMOK-incident is? Provincie Antwerpen

Figuur 14: Weet u wat een AMOK-incident is? Provincie Antwerpen enkel directie en preventieadviseurs

Figuur 15: Weet u wat een AMOK-incident is? Provincie Antwerpen geen directie en preventieadviseurs

Figuur 16: Weet u wat een AMOK-incident is? Provincie Vlaams-Brabant

Figuur 17: Weet u wat een AMOK-incident is? Provincie Vlaams-Brabant enkel directie en preventieadviseurs

Figuur 18: Weet u wat een AMOK-incident is? Provincie Vlaams-Brabant geen directie en preventieadviseurs

Figuur 19: Weet u wat een AMOK-incident is? Provincie West-Vlaanderen

Figuur 20: Bestaat intern noodplan AMOK?

Figuur 21: Bent U op de hoogte van de inhoud van dit noodplan AMOK?

Figuur 22: Bent u op de hoogte van de inhoud van dit noodplan in het kader van een AMOK-incident? Provincie Limburg

Figuur 23: Bent u op de hoogte van de inhoud van dit noodplan in het kader van een AMOK-incident? Provincie Oost-Vlaanderen

Figuur 24: Bent u op de hoogte van de inhoud van dit noodplan in het kader van een AMOK-incident? Provincie Antwerpen

Figuur 25: Bent u op de hoogte van de inhoud van dit noodplan in het kader van een AMOK-incident? Provincie Vlaams-Brabant

Figuur 26: Bent u op de hoogte van de inhoud van dit noodplan in het kader van een AMOK-incident? Provincie West-Vlaanderen

Figuur 27: Is dit noodplan afgetoetst met de hulpdiensten?

Figuur 28: Is het noodplan AMOK afgetoetst bij de hulpdiensten? Provincie Limburg

Figuur 29: Is het noodplan AMOK afgetoetst bij de hulpdiensten? Provincie Oost-Vlaanderen

Figuur 30: Is het noodplan AMOK afgetoetst bij de hulpdiensten? Provincie Antwerpen

Figuur 31: Is het noodplan AMOK afgetoetst bij de hulpdiensten? Provincie Vlaams-Brabant

Figuur 32: Is het noodplan AMOK afgetoetst bij de hulpdiensten? Provincie West-Vlaanderen

1 Inleiding

Sedert jaar en dag horen en lezen we in de media over AMOK-situaties, waarbij een dolle schutter of dolle steker zich naar een middelbare school begeeft om zo veel mogelijk slachtoffers te maken. AMOK-situaties in scholen zijn in frequentie de laatste jaren toegenomen (Bonanno & Levenson, 2014, p.1). Hoewel deze conclusie geformuleerd werd in het kader van een Amerikaanse studie, horen we steeds vaker ook van dergelijke incidenten in Europese scholen. Zo was er meest recent bijvoorbeeld de schietpartij in een middelbare school in Praag in december '23, in Belgrado in mei '23, en in augustus '21 in Eslöv te Zweden. Ook in eigen land ontsnappen we niet aan de dreiging. Op 23 mei 2022 vond er een incident plaats in Anderlecht, waarbij een man gewapend met een alarmpistool de school Institut de la Providence binnendrong, en een leerkracht bedreigde.

In dit eindwerk zal ik kwalitatief empirisch onderzoek doen naar bestaande methodes en procedures met betrekking tot AMOK-situaties in middelbare scholen, zowel preventief bijvoorbeeld in de vorm van noodplannen, als reactief bijvoorbeeld in de vorm van een lockdown-procedure.

Dit eindwerk wordt opgebouwd aan de hand van 3 delen.

In het eerste deel zal ik aan de hand van een literatuurstudie een overzicht trachten samen te stellen van een beknopte geschiedenis, zal ik een definitie van AMOK formuleren, zal ik een overzicht geven van de wettelijke basis, en zal ik de bestaande proactieve en preventieve maatregelen en procedures trachten te beschrijven.

Voor het schrijven van het tweede deel van voorliggend werk, is er een bevraging uitgestuurd naar alle Vlaamse middelbare scholen om te bevragen naar hun bewustzijn van AMOK, eventueel bestaande plannen en procedures, beveiliging, communicatie, het organiseren van oefeningen, en dergelijke meer.

Tot slot zal ik in het derde en laatste deel van dit eindwerk deel 1 en 2 samenbrengen, en zal ik trachten verbetervoorstellen te formuleren.

2 **Probleemstelling en onderzoeksvraag**

Elke Vlaamse school is verplicht om zich adequaat voor te bereiden op interne en externe noodsituaties. Elke school moet volgens de welzijnswet over een actueel noodplan beschikken met voorzorgsmaatregelen voor mogelijke crisissen (Onderwijs Vlaanderen, z.d.). Onder scholen wordt verstaan het kleuteronderwijs, het lager onderwijs, het secundair onderwijs, zowel voltijds als deeltijds, het buitengewoon basisonderwijs, het buitengewoon secundair onderwijs, internaten, het volwassenenonderwijs en de centra voor basiseducatie.

Het canvas intern noodplan biedt scholen en internaten een leidraad. Dit canvas biedt een geheel van procedures en structuren die geactiveerd worden bij een noodsituatie binnen de school, in de onmiddellijke omgeving van de school of met personen behorend tot de school, waarbij het de bedoeling is om de nodige verwittigingen te doen en de hulpverlening op te starten zodat de schade naar mens en omgeving zo beperkt mogelijk blijft.

Een van de actiekaarten, besproken in het canvas, betreft AMOK-situaties.

Hoe is het gesteld met onze middelbare scholen?

Bij noodplanningsprocessen zijn drie fasen te onderscheiden: de situatie zonder incident, de directe interventie na het incident, en de herstelfase met maatregelen om zoveel mogelijk naar een normale situatie terug te keren. In de “normale situatie”, als er van een incident geen sprake is, is de noodplanorganisatie niet slapend. Juist dan moet de organisatie worden onderhouden, is er ruimte voor training, oefening en overleg en voor aanpassing aan nieuwe bevindingen uit veiligheids- en ongevalsanalyses. Treedt er een incident op of kondigt het zich aan, dan treedt het noodplan in werking. Als de acute dreiging voor de gezondheid van mens, milieu en maatschappij is bezworen, dan dient de herstelfase zich aan (Hoge Gezondheidsraad, 2016, p.13).

Het is dus met andere woorden de bedoeling dat de scholen zelf actief aan de slag gaan, waarbij er noodplannen ontwikkeld dienen te worden op maat van de school en op basis van een risicoanalyse, regelmatig oefenen aangewezen is, en iedereen de noodplannen zou moeten kennen of ze minstens snel zou moeten kunnen consulteren en gebruiken.

Het canvas intern noodplan is een verzameling van “aandachtsfiches” met tips en informatie waarmee je als school je eigen noodplan kan opstellen.

De onderzoeksvraag van deze studie luidt als volgt: *“Zijn de Vlaamse middelbare scholen weerbaar tegen AMOK?”* Beschikken de middelbare scholen over een noodplan in het kader van AMOK, met andere woorden is er “awareness”, is het plan gekend, en kan men ermee werken samen met de hulpdiensten?

Concreet heeft dit eindwerk tot doel op zoek te gaan naar “best practices” en bestaande methodes die middelbare scholen kunnen helpen bij AMOK-situaties, en dit zowel proactief als reactief. Het finale doel is om aanbevelingen te kunnen formuleren die de huidige vragen met betrekking tot AMOK in middelbare scholen kunnen beantwoorden.

3 Methodologie

3.1 *Onderzoeksmethode*

Dit eindwerk heeft tot doel om inzichten te verkrijgen in de aanpak van een noodsituatie in middelbare scholen die het gevolg is van een AMOK-incident. Om een antwoord te kunnen bieden op de onderzoeksvraag werd voor dit werk een kwalitatief empirisch onderzoek gevoerd.

In het eerste deel van dit werk werd een literatuurstudie uitgevoerd om enerzijds inzicht te verkrijgen in de beschreven methoden, en anderzijds om een vragenlijst te ontwikkelen voor kwalitatief onderzoek. Vervolgens heb ik ervoor gekozen om zo veel mogelijk Vlaamse middelbare scholen aan te schrijven met de vraag om de vragenlijst in te vullen, gezien onderwijs in België een bevoegdheid van de gemeenschappen is.

Naast de algemene informatie over de onderwijsinstelling werden de volgende deeldomeinen bevraagd:

- Heeft de school een noodplan in het kader van AMOK?
- Is dit noodplan gekend en door wie?
- Wordt dit noodplan up-to-date gehouden, en teruggekoppeld naar de hulpdiensten?

3.2 *Gegevensverzameling*

Voor de literatuurstudie werd er gebruik gemaakt van Google Scholar. Ook werden er gesprekken gevoerd met collega's, zowel van de lokale als de federale politie, niet in het minst met team Use of Force van de Federale politie. De belangrijkste zoektermen werden vervat in het overzichtje onder de noemer "sleutelwoorden".

De online enquête werd opgesteld in Microsoft Forms en werd per email verzonden aan de deelnemers. De vragenlijst werd opgestuurd naar alle Vlaamse middelbare scholen, opgelijst op de website van de Vlaamse gemeenschap (Onderwijs Vlaanderen, 2024).

4 Literatuurstudie

4.1 Definitie AMOK

Schietincidenten en steekpartijen kunnen in verschillende contexten plaatsvinden. Zo kan er sprake zijn van afrekeningen, bedreigingen, intrafamiliaal geweld, enzovoort. Daarnaast onderscheiden we ook verschillende locaties waar het geweld zich voordoet, zowel op openbare plaatsen, plaatsen met openbaar karakter, en niet-openbare plaatsen. Het motief kan racistisch of terroristisch geïnspireerd zijn, of bijvoorbeeld gericht tegen dragers van het openbare gezag. In het kader van dit werk zal er ingezoomd worden op de zogenaamde AMOK-incidenten.

Amok komt vrijwel altijd voor in combinatie met maken: amok maken betekent “plotseling onbesuisd optreden, opschudding veroorzaken”. Het Nederlands dankt de uitdrukking aan het Maleise amok, hetgeen “woede” betekent.

Ook andere talen, zoals het Engels en het Duits, kennen het woord *amok*. In die talen duidt het vaak op iets ernstiger: 'in razernij mensen doden'. De Nederlandse betekenis is tegenwoordig zwakker: “problemen veroorzaken” (onzetaal.nl, z.d.).

De definitie die in dit werk zal gehanteerd worden is de volgende: *“Een AMOK-incident is een situatie waarbij een persoon (of personen) op een bepaalde locatie de aanwezige personen aanvalt en zo veel mogelijk slachtoffers tracht te maken, zonder zich daarbij te verschansen of gijzelaars te nemen.”* (Strategisch Platform Geweldsbeheersing Federale Politie, 2025, p.4)

AMOK betreft een incident waarbij een dolle schutter of dolle steker een maximum aan slachtoffers tracht te maken op een bepaalde locatie, zonder zich daarbij te verschansen of gijzelaars te nemen. Vaak eindigt de AMOK-situatie pas wanneer de verdachte geneutraliseerd wordt. Er dienen minstens 4 dodelijke slachtoffers te vallen vooraleer men kan spreken van een AMOK-incident.

Een gijzeling of een verschansing betreffen dus met andere woorden geen AMOK-incidenten.

Typisch voor een AMOK-incident is dat er op korte tijd zeer veel slachtoffers vallen, en de dader zijn naam voor altijd wil verbinden aan een plaats, datum of gebeurtenis door bloedvergieten. De helft van de AMOK-situaties op middelbare scholen duren minder dan 15 minuten (Bonanno & Levenson, 2014, p.5).

Uit studies (Czescik & Truchan, 2018, p.1) blijkt dat de dader bij een AMOK-gebeurtenis de plaats waar hij of zij de daad zal plegen zeer goed kent. De slachtoffers betekenen niets voor hem of haar, en de dader zoekt de ervaring van de angst van de slachtoffers van dichtbij.

Ook leren we dat de meeste slachtoffers onbekend waren voor hun moordenaars, dat de intentie van de dader is om iedereen te doden zonder onderscheid, de daad tot in de kleinste details wordt gepland en voorbereid, de dader niet onderhandelt, en dat wanneer de confrontatie met de veiligheidsdiensten onvermijdelijk wordt, de dader zelfmoord zal plegen door ofwel de hand aan zichzelf te leggen, of zelfmoord uit te lokken door “suicide by cop”.

In het algemeen hebben de daders van AMOK-gebeurtenissen geen crimineel verleden en zijn ze niet bekend om crimineel gedrag. 94 procent van de daders blijkt van het mannelijke geslacht te zijn. Ondanks de afwezigheid van een crimineel verleden, zijn er bepaalde waarneembare gedragingen die, zo blijkt opnieuw uit studies, aanwezig kunnen zijn bij

daders. In de meeste gevallen zijn er 4 à 5 indicatoren aanwezig bij de dader. Deze waarneembare gedragingen kunnen zijn (Foret, 2024):

- Toegenomen gebruik van alcohol en/of illegale drugs
- Onverklaarbare toename van afwezigheid; vage lichamelijke klachten
- Zichtbare afname van aandacht voor uiterlijk en hygiëne
- Depressie / terugtrekking
- Weerstand en overreactie op veranderingen in beleid en procedures
- Herhaalde schendingen van schoolregels
- Toename van ernstige stemmingswisselingen
- Zichtbaar onstabiele, emotionele reacties
- Explosieve uitbarstingen van woede zonder provocatie
- Verontrustende posts op sociale media

Het is desalniettemin moeilijk om een bepaald profiel van een potentiële dader van een AMOK-aanval te beschrijven. De omstandigheden, het gedrag van de dader of daders, en hun psychische gesteldheid op het moment van de daad zijn zo divers dat een eenduidig profiel een veel te beperkt beeld zou opleveren. Bovendien is het, als het gaat om het voorkomen van een AMOK-situatie op een middelbare school ook niet zinvol om de kenmerken van potentiële daders te omschrijven.

Waarschuwingssignalen echter kunnen in bepaalde gevallen wel worden herkend. Het herkennen van en het handelen naar dergelijke waarschuwingssignalen zijn van belang bij het voorkomen van escalatie (Kriek et al., 2011, p.5).

4.2 Geschiedenis

Op 23 januari 2009 dringt Kim De Gelder kinderdagverblijf Fabeltjesland binnen en steekt de daar aanwezige peuters en baby's neer. Slechts 6 van de 18 aanwezige kinderen bleven gespaard van het geweld. Twee baby's en een kinderverzorgster overleven de steekpartij niet (VRT, 2019). Het is de eerste maal dat België geconfronteerd wordt met een incident dat als "AMOK" gekwalificeerd kan worden.

Sedertdien werd België niet gespaard van incidenten die als potentiële AMOK-incidenten kunnen gekwalificeerd worden.

13 december 2011: In Luik gooit een 33-jarige man een aantal granaten naar een bushalte te Place Saint-Lambert, waar de jaarlijkse kerstmarkt wordt gehouden. De dader schoot daarna met een automatisch geweer richting omstaanders. Er vielen 6 doden en 123 gewonden. De dader pleegde ter plaatse zelfmoord (De Morgen, 2011).

24 mei 2014: In Brussel valt een radicaal islamitische schutter een Joods museum binnen en schiet er met een automatisch wapen de aanwezige bezoekers en twee museummedewerkers neer. Er vielen 4 doden. De dader nam daarna de vlucht (VRT, 2018).

06 augustus 2016: In Charleroi trekt een man aan de ingang van een politiekantoor een machete en valt daarmee twee agenten aan. Deze agenten raken gewond. Een derde agent kan de dader neerschieten, die later overlijdt in het ziekenhuis (De Morgen, 2016).

29 mei 2018: In Luik valt een man twee agentes aan met een mes. Hij ontnemt een dienstwapen en schiet beide agentes dood. De dader schiet tijdens zijn vlucht nog een student neer, alvorens zich te verschansen in een nabijgelegen school. De dader wordt uiteindelijk neergeschoten door de politie (VRT, 2018).

16 oktober 2023: In Brussel-centrum opent een man het vuur op twee willekeurige Zweedse supporters met een automatisch wapen tijdens een voetbalwedstrijd België-Zweden. De dader neemt de vlucht. Gevreesd wordt dat de dader nog meer Zweedse supporters viseert. Naar aanleiding van deze aanslag houden enkele onderwijsinstellingen in Brussel veiligheidshalve de deuren gesloten gezien de verhoogde veiligheidsdreiging. De dader wordt daags nadien neergeschoten door de politie (VRT, 2023).

Ook andere Europese landen worden in de recente geschiedenis niet gespaard van potentiële AMOK-incidenten. Dit blijkt onder meer uit volgende voorbeelden:

21 augustus 2015: Op een Thalys van Amsterdam naar Parijs ter hoogte Oignies (Frankrijk), lost een dader enkele schoten. Hij was gewapend met een automatisch geweer, een pistool en een mes. Vier passagiers kunnen de dader overmeesteren. Hierbij raakt één van deze passagiers gewond door messteken. Een vijfde passagier raakt gewond door een verdwaalde kogel. De dader werd opgepakt door de politie (VRT, 2020).

13 november 2015: Tijdens de terreuraanslagen in Parijs, dringen drie terroristen met automatische wapens concertzaal Bataclan binnen. Met automatische vuurwapens openen ze het vuur op de aanwezige bezoekers. De schietpartij duurde ongeveer tien tot twintig minuten. Alle drie daders kwamen vervolgens om (De Standaard, 2015).

05 mei 2018: In Den Haag (Nederland) steekt een man drie willekeurige slachtoffers met een mes neer. Zij bevinden zich in de omgeving van een Hogeschool. De verdachte werd neergeschoten door de politie en daarna aangehouden. Volgens het onderzoek poogde de dader aanvankelijk een kerk in te gaan, maar stond hij hierbij voor een gesloten deur (OM, 2019).

04 april 2020: In Romans-sur-Isère (Frankrijk) valt een man enkele winkels binnen, waar hij de aanwezige werknemers en klanten aanvalt met een mes. Twee mensen werden gedood, vijf mensen raken gewond. De verdachte werd gearresteerd (HBVL, 2020).

31 mei 2024: In Mannheim (Duitsland) valt een man met een mes een activist en omstaanders aan op straat. Een agent die tussenkomt, krijgt een messteek in het hoofd. Vijf mensen raken gewond bij de steekpartij. De tussenkomende agent overleed aan zijn verwondingen. De dader werd neergeschoten door een andere agent (VRT, 2024).

24 november 2024: Een minderjarig meisje uit België is opgepakt door de Nederlandse politie, omdat ze online gedreigd zou hebben met schietpartijen op verschillende scholen. De politie onderzoekt nog of de dreigementen vals of echt waren (VRT, 2024).

22 februari 2025: Een man van Algerijnse afkomst samen met 3 anderen worden opgepakt na een mesaanval in de Franse stad Mulhouse, waarbij 1 dode en 5 gewonden vielen (VRT, 2025).

AMOK is geen louter Amerikaans probleem. Bovenstaande niet-exhaustieve lijst toont aan dat het Europese continent niet gespaard blijft van potentiële AMOK-incidenten in het recente verleden.

Uit een bevraging door collega Snijkers blijkt dat er meerdere politiezones te maken kregen met geweldsincidenten op school waarbij een vuurwapen getoond werd.

Op 07 oktober 2021 loopt een jongere met een vuurwapen over de campus van Hogeschool VIVES. Hierdoor moeten de scholen in de omgeving in lockdown (VRT, 2021).

Op 15 november 2024 loopt een jongere met een geladen en gewapend vuurwapen, met andere woorden met een wapen klaar om onmiddellijk te vuren, op school rond te Sint-Niklaas. Deze feiten kaderen in bedreigingen ten aanzien van een andere leerling (VRT, 2024).

4.3 Wettelijk kader

In wat volgt wordt er iets dieper ingegaan op het wettelijke kader dat van toepassing is op AMOK in middelbare scholen.

Welzijnswet

Elke school moet volgens de welzijnswet over een actueel noodplan beschikken met voorzorgsmaatregelen voor mogelijke crisissen. Dit is een beleidsdocument en maakt deel uit van het preventieregister. Het beschrijft de maatregelen, procedures en instructies die de onderwijsinstelling heeft voorbereid om de gevolgen van eventuele noodsituaties zo goed mogelijk op te vangen, te beperken en te bestrijden (GO! pro, z.d.).

De Onderwijsinspectie kan dit, los van een gewone doorlichting, controleren. De controle bestaat eruit na te gaan of er een noodplan is. Het noodplan moet up-to-date zijn en het moet regelmatig ingeoeft worden. Iedereen op school moet het noodplan kennen of weten te vinden.

Het is verplicht voor een school om minstens 1 evacuatieoefening te organiseren per jaar in het kader van brand (KB 28/3/2014 betreffende brandpreventie op arbeidsplaatsen) (FOD Werkgelegenheid, Arbeid en Sociaal Overleg, 2014).

Of er evacuatieoefeningen georganiseerd worden in het kader van AMOK, is een keuze van de school zelf. Hiervoor bestaat er geen wettelijke verplichting.

WPA

De wet van 05 augustus 1992 op het politieambt omschrijft dat de politie in het kader van haar bestuurlijke opdrachten onder meer toeziet op de voorkoming van misdrijven en de bescherming van personen en goederen. Er is zonder meer een wettelijke basis waarom de politie een actieve rol kan opnemen in de verspreiding van proactieve en reactieve maatregelen, aangezien we met een proactieve kennisoverdracht bijdragen aan het voorkomen van slachtoffers en de paraatheid en veiligheid van scholen bevorderen.

GPI48bis

Omzendbrief GPI 48bis omschrijft de AMOK-procedure als het geheel van politionele acties die genomen worden in het raam van de aanpak van een AMOK-incident. Hoewel de omzendbrief eerder gericht is op de reactie en tussenkomst van de politiediensten in het geval van een effectief AMOK-incident, kan men afleiden dat ook proactieve werking gedekt wordt door omzendbrief GPI 48bis. Zo vermeldt de omzendbrief onder andere dat aandacht vooral moet gaan naar de informatie-inwinning en de beoordeling van de situatie. De eerste info op basis waarvan een incident als AMOK-incident kan worden ingeschaald, wordt gehaald uit de melding(en). Bijgevolg is het belangrijk om potentiële slachtoffers in kennis te stellen van het belang en de opbouw van hun melding.

PLP41

Federale omzendbrief PLP 41 behandelt de samenwerking tussen politie en de lokale gemeenschap, inclusief scholen, in het kader van geweld, dreiging met geweld en wapenbezit door jongeren. De omzendbrief PLP 41 verzoekt de zonale veiligheidsraad een sensibiliserende houding over deze fenomenen aan te nemen. Meer nog, er wordt verwacht op

het grondgebied van de politiezone over te gaan tot een analyse en evaluatie welke maatregelen dienen te worden versterkt en/of bijgestuurd. De PLP 41 verduidelijkt zelfs letterlijk dat indien uit de analyse en méér specifiek uit de exploitatie en de contextualisering van de zowel objectieve als de subjectieve bronnen blijkt dat de zone op dit vlak geen problemen kent, het toch sterk aangeraden is om proactief en preventief een aantal maatregelen en initiatieven te nemen. Deze zijn van cruciaal belang om in deze materie probleemoplossend te werken.

De federale omzendbrief PLP41 vraagt bovendien aan elke lokale politiezone om 1 vast aanspreekpunt voor scholen te voorzien en (eventueel) een overeenkomst met duidelijke afspraken te sluiten met de scholen.

Omzendbrief NO/2013/03

Op 7 juli 2006 vaardigde minister van Binnenlandse Zaken Patrick Dewael de omzendbrief PLP 41 uit, tot versterking en/of bijsturing van het lokaal veiligheidsbeleid en de specifieke aanpak van de jeugdcriminaliteit, met in het bijzonder een aanspreekpunt voor de scholen. Lokale afspraken over de aanpak van jeugdcriminaliteit en aanverwante situaties wordt verkozen boven een centrale reactie vanuit de Vlaamse overheid.

Deze omzendbrief geeft een verdere duiding bij de PLP 41 en concretiseert de genomen maatregelen verder.

Scholen en politie moeten samen werken aan een veilige schoolomgeving. De politie voorziet hiertoe één vast aanspreekpunt voor de scholen en sluit met de scholen op haar grondgebied een samenwerkingsprotocol.

Een goede communicatie, gesteund op wederzijds vertrouwen, is essentieel. De politie staat binnen dit preventief kader en rekening houdend met de principes van jeugdrecht ten dienste van de scholen en niet omgekeerd. Indien een school de politiediensten en/of het parket inlicht, sluit dit m.a.w. een hulpverlenend traject voor de betrokken jongere(n) niet uit. Het inlichten van de politiediensten kan eventueel leiden tot vroeg detectie van problemen, helpen opvangen van problematische situaties en kan ergere misdrijven voorkomen.

De scholen zijn verantwoordelijk voor wat er binnen de schoolmuren gebeurt. Indien de school advies wil inwinnen of hulp nodig acht, kan ze zich, onder andere, beroepen op het partnerschap tussen school en politie. Samen kan er tot een aanpak en oplossing gekomen worden, ieder binnen zijn eigen verantwoordelijkheden en opdrachten (Onderwijs Vlaanderen, 2013).

Nationaal veiligheidsplan

Het nationaal veiligheidsplan is de politionele vertaling van het geïntegreerd en integraal veiligheidsbeleid, zoals vastgelegd in de Nationale Veiligheidsstrategie, de Kadernota Integrale Veiligheid en de beleidsverklaringen op federaal en regionaal niveau.

Het nationaal veiligheidsplan 2022-2025, in overeenstemming met de kadernota integrale veiligheid 2022-2025, pakt 15 veiligheidsfenomenen aan. Twee van deze veiligheidsfenomenen hebben een bijzondere invloed op AMOK-incidenten, namelijk:

- Misdrijven tegen de fysieke en psychische integriteit
- Radicalisering, gewelddadig extremisme en terrorisme

AMOK is immers zonder meer een misdrijf tegen de fysieke integriteit.

ZVP

Zowel het nationaal veiligheidsplan 2022-2025 als het zonaal veiligheidsplan 2020-2025 van PZ Carma spreken niet letterlijk over maatregelen inzake AMOK. Toch kan ook op deze veiligheidsplannen het belang van een proactieve werking bij AMOK-incidenten geënt worden.

PZ Carma schrijft zich via het zonaal veiligheidsplan 2020-2025 in op de bestrijding van radicalisering, gewelddadig extremisme en terrorisme, hetgeen een belangrijke, maar niet uitsluitende, oorzaak van een AMOK-incident kan zijn.

4.4 Huidige werking

Proactieve maatregelen

Een crisisfolder kan samengesteld worden en enkele nuttige documenten bevatten die het werk van hulpdiensten significant kunnen vergemakkelijken.

Deze crisisfolder, zoals beschreven in het brondocument van de cel Use of Force van de Federale Politie, zou de volgende zaken moeten bevatten:

- Up-to-date grondplan met alle mogelijke in- en uitgangen
- nummering en benaming van de ruimtes (+ alternatieve benamingen).
- Lijst met contactpersonen (hulpdiensten + intern)
- Lijst met werknemers/leerlingen + foto
- Foto's van vitale zones (plaatsen waar nutvoorzieningen kunnen worden afgesloten)
- Noodprocedures
- USB-stick met alle info als back-up
- Loper voor alle deuren

Deze informatie zou hard copy bewaard moeten worden op een toegankelijke plaats bij de inkom of bij aanpalend/tegenoverliggend bedrijf of complex. In Antwerpen bijvoorbeeld zit bepaalde basisinformatie, zoals een plattegrond van de school, in een rode koker van de brandweer, die zich in de buurt van de toegangsdeur bevindt en is afgesloten met een simpel plastic colsonbandje. De digitale versie van deze informatie dient aan de lokale politiezone bezorgd te worden.

4.4.1.1 Infrastructurele maatregelen

Ook aanpassingen op vlak van infrastructuur kunnen de veiligheid van potentiële slachtoffers significant verbeteren, evenals de tussenkomst van hulpdiensten vergemakkelijken. Onderstaande opsomming is een samenraapsel van allerlei maatregelen verzameld in het brondocument proactie AMOK van de Federale politie, de presentatie gegeven door collega FORET P. van de lokale politiezone Brussel Hoofdstad Elsene, en allerlei gesprekken met collega's:

- Nummering van alle ruimtes, zowel aan de binnenkant als aan de buitenkant.
- De deuren van de klaslokalen altijd slotvast tijdens de lessen.
- Monitoring van wie de school/gebouw betreedt.
- Gecontroleerde toegang tot de terreinen en gebouwen (parlofoon, interne bewaking, afgesloten onthaal, omheinen van terreinen, ...)
- Film op de vensters waardoor het moeilijk wordt om binnen te kijken in een klas.
- Gordijnen/rolluiken voorzien aan de ramen van de klassen.

- Meldingsysteem, eventueel met een code-woord, zodat de verantwoordelijken op de hoogte zijn van een potentieel gevaarlijke situatie via whatsapp, teams, smartschool, public address, ...
- Voorzien van EHBO materiaal op strategische locaties
- Aanleren van het aanleggen van een tourniquet, drukverband, ...
- Efficiënte tijdelijke dekkingen voorzien in de gebouwen en op terreinen, zoals plantenbakken.
- Verbod op rugzakken
- Metaaldetectoren
- Mogelijkheid om binnendeuren te blokkeren (knopcilinder, deurgrendel, deurstopper, spies om deur te blokkeren in elk klaslokaal)
- Verschillende potentiële locaties bepalen voor opvang van hulpdiensten bij verschillende scenario's in samenspraak met de politie
- Opvangpunt bepalen voor opvang slachtoffers. Niet hetzelfde verzamelpunt als bij brand, niet communiceren aan medewerkers/leerlingen.
- Installatie paniekknop met eventueel directe lijn hulpdiensten.

Infrastructurele aanpassingen zijn uiteraard niet altijd evident, omdat ze sterk afhankelijk zijn van de beschikbare budgetten en de mogelijkheden die sterk kunnen verschillen van locatie tot locatie. Samen met de hulpdiensten kan er eventueel bekeken worden welke “quick wins” er mogelijk zijn op korte termijn, en welke infrastructurele aanpassingen er kunnen worden doorgevoerd na verloop van tijd, bijvoorbeeld bij het vervangen van versleten deuren, de heraanleg van de speelplaats in het kader van ontharding, en dergelijke meer.

4.4.1.2 Persoonsgebonden maatregelen

Hoe kunnen we schoolaanlagen voorkomen? Die vraag werd gesteld aan Luke Woodham, de schutter van Pearl High School in 1997, waarbij 2 doden vielen en 7 gewonden. Hij antwoordde: *“De school en de leraren hadden met me in gesprek moeten gaan.”* (Kriek et al., 2011, p.9)

Gepland geweld ontwikkelt zich in verschillende fasen. Hierbij kunnen er op verschillende manieren signalen worden opgepikt dat een persoon van plan is om geweld te gaan gebruiken (Kriek et al., p.16).

Ondanks de afwezigheid van een crimineel verleden, zijn er bepaalde waarneembare gedragingen die aanwezig kunnen zijn bij daders, zoals reeds aangehaald. Het herkennen van de ontwikkeling van een geplande geweldsdaad, en de bijhorende waarschuwingssignalen, bieden een goed uitgangspunt. Mocht een combinatie van waarschuwingssignalen daadwerkelijk worden herkend, dan is het uiteraard ook van belang om de juiste vervolgstappen te nemen (Kriek et al., p.20-21).

- 1- Informeer jezelf en anderen over waarschuwingssignalen, en denk na over mogelijke stappen bij het opvangen van dergelijke signalen.
- 2- Weet wat er leeft bij de leerlingen.
- 3- Creëer vertrouwen.
- 4- Accepteer geen vooroordelen of pestgedrag.
- 5- Zorg voor een positief schoolklimaat. Sociale prestaties waarderen zou een doel moeten zijn voor school en ouders.
- 6- Betrek ouders die ook waarschuwingssignalen kunnen opvangen.
- 7- Raadpleeg experts, zoals het CLB, zorgleerkrachten en politie.
- 8- Biedt perspectieven bij het bestraffen of zelfs schorsen van leerlingen.

Helaas is het in sommige gevallen zo dat AMOK-plegers al bepaalde tijd de school verlaten hebben, en veranderingen in gedragingen niet meer kunnen worden opgemerkt door de school.

Reactie bij AMOK-incident

Om een zo volledig mogelijk beeld te schetsen van de reactie zoals deze wordt voorgeschreven door de cel Use of Force van de Federale Politie, zal ik het “*Brondocument: Proactie AMOK, Als instelling zich voorbereiden op een incident*” in wat volgt citeren (Strategisch Platform Geweldsbeheersing Federale Politie, 2025).

Eerst en vooral dient er alarm te worden geslagen. Verwittig zo snel als mogelijk de politie, en in tweede instantie de directie en/of het secretariaat van de school. Activeer het interne alarmsysteem, en gebruik de intercom.

Geef de politie zo veel mogelijk informatie betreffende de dader(s). Met hoeveel zijn ze, wat is hun locatie, beschrijving van de daders, type wapen, aantal slachtoffers, ... De verantwoordelijke van de organisatie moet zich ter beschikking houden om de politie te ontvangen op een afgesproken plaats, om dan de meest recente informatie te kunnen geven. Zijn er aanwezigheidslijsten ter beschikking? Is er een plattegrond? Zijn de lokalen genummerd? Waar kunnen de nutsvoorzieningen worden afgesloten?

De methode die wordt gehanteerd noemt “*run – hide – fight*”.

Ga enkel tot evacuatie over wanneer het duidelijk is dat de dader niet in de buurt is en er een uitgang nabij is, of wanneer de politie daartoe het bevel geeft. Kalmeer panikerende leerlingen/collega’s. Splits grote groepen op in kleine groepen maar zorg zo goed als mogelijk dat ze begeleid worden door een gezaghebbend persoon. Laat zoveel mogelijk achter, jassen en tassen kunnen achter allerlei obstakels (kapstok, deurklink, ..) blijven hangen en je vertragen. De plaats waar je naartoe dient te evacueren, moet ver genoeg verwijderd zijn van het incident, voldoende ruim, veilig, weg van grote glaspartijen, en liefst in openlucht tegen de windrichting in, waarbij er bovendien voldoende bijkomende vluchtwegen en -opties zijn.

Wanneer een evacuatie niet meer mogelijk is, moet je je verstoppen. De enige uitzondering is in geval van brand, waarbij in het gebouw blijven geen optie is.

Bij een lockdown moeten binnen en buiten het gebouw deuren worden afgesloten. Niemand kan nog binnen of buiten, uitgezonderd de hulpdiensten. De aanwezigen worden geïnstrueerd laag te gaan zitten of te liggen, weg van deuren en bij voorkeur uit het zicht. De deur van het lokaal gaat dicht en van binnen op slot. De deuren worden bijkomend gebarricadeerd. Indien de lokalen grote ramen hebben, is het opportuun de ramen te blinderen door middel van een folie, rolluiken, gordijnen, lamellen, ...

Wanneer vluchten of verstoppen niet mogelijk is, moet je vechten. Het *fight*-principe zegt dat je de dader te lijf gaat met stoelen, tafels, scharen, boekentassen, ...

De politie zal iedereen behandelen als mogelijke dader. Wanneer de politie je lokaal binnen komt, steek dan je lege handen in de lucht of leg je languit op de grond met gespreide armen. Maak geen bruuske of onverwachte bewegingen, en volg de bevelen van de hulpdiensten zo goed mogelijk op.

De aanwezige politie heeft als prioriteit de dader(s) zo snel mogelijk te stoppen, om te voorkomen dat er nog slachtoffers vallen. Daarom zal de politie eventuele gewonden voorbijstappen of negeren tot de dreiging geneutraliseerd is.

De noodsituatie wordt enkel opgeheven door hulpdiensten. Bij einde incident zal er een gecontroleerde evacuatie plaatsvinden door de hulpdiensten. Eerste zorgen zullen worden toegediend aan de slachtoffers. Ook psychosociale opvang wordt voorzien. Externe communicatie is van belang, maar zal verzorgd worden door de woordvoerders van de politie en eventueel van de stad of gemeente. Vermijd met andere woorden contact met de media. Voor familieleden zal er een specifiek verzamelpunt worden opengesteld. En gezien de criminele insteek van het incident is het van belang niets te verplaatsen. De school is op dit moment namelijk een “plaats delict”.

Partners

4.4.1.3 Nationaal crisiscentrum

Het nationaal crisiscentrum verspreidt via haar website een aantal veiligheidsmaatregelen die men kan nemen in het geval men geconfronteerd wordt met welbepaalde dreigingen, waaronder de dreiging waarbij men geconfronteerd wordt met een pleger van een terroristische of extremistische daad met een vuur- of steekwapen (NCCN, z.d.):

Iemand met een wapen:

- **Loop weg** als je veilig kan doorlopen.
- Ben je binnen of kan je niet vluchten?
 - **Verberg** je en leg je neer op de grond.
 - Blijf **weg van deuren en ramen**. Doe het licht uit. Als je kan, probeer de deur op slot te doen of ze te blokkeren.
 - **Blijf stil**. Heb je een gsm? Zet deze op stil.
 - Bel **112** als je kan of gebruik de [app 112](#) waarmee je kan chatten als je niet kan spreken.

Ben je op een veilige plaats, weg van het incident?

- **Blijf waar je bent** (liefst ergens binnen). Vermijd het om je te verplaatsen, zo verstoor je het werk van de hulpdiensten niet.
- **Ga niet ter plaatse** kijken wat er aan de hand is.
- Breng je familie op de hoogte dat je veilig bent, bij voorkeur via **sms** of **sociale media**.

Scholen worden gewezen op het belang van het maken van noodplannen. Hierbij wordt er verwezen naar het “canvas intern noodplan van de Vlaamse overheid” (NCCN, z.d.).

Bovendien biedt het Nationaal crisiscentrum een lessenkakket aan voor scholen, zij het wel op niveau lager onderwijs. In dit lessenkakket komt onder meer aan bod hoe men kan reageren in het geval men geconfronteerd wordt met een terroristische aanslag (NCCN, z.d.). Dit lessenkakket is gericht op lessen aan kinderen. Bovendien komen AMOK-situaties in dit lessenkakket niet specifiek ter sprake.

4.4.1.4 Onderwijs Vlaanderen

In het kader van de analyse, stellen we via open internetbronnen vast dat Onderwijs Vlaanderen eveneens proactieve maatregelen neemt tegen AMOK.

Zo verspreidt Onderwijs Vlaanderen het “Canvas intern noodplan voor scholen en internaten” dat ter beschikking wordt gesteld door het NCCN, waarin actiekaart 6.4 AMOK-situaties vermeldt (Onderwijs Vlaanderen, 2023). De maatregelen die in deze actiekaart worden vermeld, lopen gelijk met de proactieve maatregelen op niveau van de politie, maar zijn niet even uitgebreid.

Via het communicatieplatform “Klasse” van Onderwijs Vlaanderen worden eveneens mogelijke proactieve en preventieve maatregelen tegen AMOK gepubliceerd. Deze zijn iets uitgebreider dan de actiekaarten die werden verspreid door Onderwijs Vlaanderen (Klasse, 2023).

4.4.1.5 Federale politie – Team Use of Force

Binnen de directie van het personeel van de federale politie is sinds 1 januari 2023 een dienst opleidingsmanagement opgericht, die bestaat uit een dienst ondersteuning en een dienst opvolging en toezicht. Bij de dienst Ondersteuning werd een cel “Team Use of Force” opgericht die zich focust op de materie geweldbeheersing binnen de geïntegreerde politie, en die fungeert als centrum voor expertise, coördinatie, harmonisatie en ondersteuning inzake opleiding (Vast Comité van toezicht op de politiediensten, z.d.).

Op federaal niveau werden op 05/02/2024 proactieve maatregelen afgeklopt en gevalideerd door het strategisch platform geweldbeheersing. Deze werden ondertussen overgemaakt aan alle lokale politiezones en federale politiediensten. Er bestaan nog geen gevalideerde verspreidingsmechanismes om deze proactieve maatregelen tegen AMOK te verspreiden aan middelbare scholen. Bijgevolg is tot nader order iedere lokale zone/federale dienst vrij in het te kiezen verspreidingsmechanisme.

4.4.1.6 Politieschool PLOT

Uit de beleidsvisie van PLOT blijkt dat er enkel vormingen aan politiemedewerkers gegeven worden. Burgers kunnen dus niet langer opleidingen volgen aan PLOT. Hierdoor kunnen onderwijsinstellingen zelf geen opleiding volgen aan PLOT voor een vorming omtrent een proactief of reactief AMOK-beleid.

PLOT stelt als alternatief een train-the-trainersopleiding voor. In dergelijke cursus krijgt politiepersoneel een opleiding over proactieve maatregelen tegen AMOK, die zij op hun beurt kunnen ter kennis brengen bij onderwijsinstellingen. Een dergelijke cursus bestaat nog niet en zal dus nog moeten worden geschreven. PLOT benadrukt dat het zelf schrijven van een cursus kan, maar dat dan goed uitgewerkte doelstellingen en cursusmateriaal voorhanden moet zijn. Bovendien haalt PLOT aan dat een dergelijke cursus enkel zal worden gegeven indien deze goedgekeurd wordt door de coördinator voortgezette opleidingen en uit een noodzaakbevraging blijkt dat er vraag is naar een dergelijke opleiding bij de verschillende politiezones.

Het lijkt aangewezen dat ANPA ook betrokken zou worden bij het schrijven van een dergelijke cursus, gezien de expertise bij ANPA zit.

Lokale initiatieven

Wat de lokale initiatieven betreft bestaat de ambitie geenszins om een volledige opsomming te geven van alle lokale initiatieven in Vlaanderen of elders. In dit hoofdstukje worden er beknopt enkele initiatieven aangehaald om de lezer een idee te geven van mogelijke werkwijzen om de bestaande informatie aangaande AMOK en bepaalde procedures hieromtrent te verspreiden.

De lokale initiatieven genomen door de lokale politiekorpsen zijn in geen geval afgetoetst bij de specialisten van de cel “team use of force” van de Federale politie. Of ze kennis hebben

van deze lokale initiatieven is niet geweten. Het betrekken van leerlingen bij AMOK-oefeningen, zoals bijvoorbeeld bij de lokale politiezone Aalst, is in elk geval niet conform de richtlijnen van team use of force, die stellen dat oefenen samen met leerlingen ten stelligste af te raden is.

4.4.1.7 Lokale politie Antwerpen – SHIELD Antwerpen

PZ Antwerpen richtte SHIELD Antwerpen op. SHIELD is een overkoepelend programma voor een reeks van bestaande en toekomstige initiatieven van de Politie Antwerpen die betrekking hebben op de veiligheid van de stad Antwerpen. Met SHIELD wil de Antwerpse politie de communicatie tussen de politie en de publiek-private sector eenvoudiger en toegankelijker maken. Dit zal de politie Antwerpen helpen bij hun opdracht om aanslagen op de stad te vermijden (Antwerpen SHIELD, z.d.).

Als burger kan men zich via SHIELD Antwerpen inschrijven op nieuwsbrieven over allerlei info die te maken hebben met wereldwijde veiligheidsdreigingen, zoals terrorisme, maar bijvoorbeeld ook “school shootings”. De website biedt ook diverse publicaties aan via haar website, waaronder ook “wat te doen bij een AMOK-incident”, en een infographic met proactieve maatregelen in het kader van AMOK (Antwerpen SHIELD, z.d.).

Om toegang te hebben tot het merendeel van deze publicaties, moet men zich lid maken van de website. Het volstaat niet om enkel een profiel aan te maken. Een achterliggende goedkeuring door de host van de website is vereist.

4.4.1.8 Lokale politie Brussel Hoofdstad - Elsene

In reactie op de verstuurde vragenlijst naar alle Nederlandstalige middelbare scholen in Vlaanderen in het kader van dit onderzoek, neemt de lokale politiezone PolBru contact op met de auteur van dit werk.

Zij delen mee dat er in november en december 2024 vijf sessies werden georganiseerd, waarin zij de awareness van scholen in het kader van AMOK-incidenten trachtten te verhogen, en proactieve maatregelen ter kennis brachten aan de deelnemers. Op 19 december 2024 begeven wij ons naar het opleidingscentrum van ZPZ Brussel Hoofdstad – Elsene om hun werking daaromtrent te bekijken. Dit levert volgend resultaat op:

- ZPZ Brussel Hoofdstad- Elsene organiseert deze sessies, in samenwerking met Stad Brussel. Stad Brussel neemt belangrijk initiatief in dit hele verhaal: zij verplichten scholen op hun grondgebied om deze vorming te komen volgen, met name de directieleden en haar preventieadviseurs. Op welke manier dit afdwingbaar is, is onduidelijk. Zo organiseert ook Stad Brussel de inschrijvingen. Het bestuur steunt het initiatief.
- De presentatie betreft een informatiesessie. De bedoeling is awareness te bekomen bij middelbare scholen. Wat er uiteindelijk met de meegegeven info gedaan wordt, is de verantwoordelijkheid van de scholen zelf. ZPZ Brussel Hoofdstad-Elsene neemt wel een actieve rol op in de verspreiding door de informatiesessie te geven.
- ZPZ Brussel Hoofdstad-Elsene heeft zelf initiatief genomen om deze proactieve maatregelen te verspreiden naar middelbare scholen en wacht niet op initiatieven die eventueel genomen worden op niveau Federale Politie.
- Tijdens de informatiesessie wordt een PowerPoint presentatie gegeven.
- Het aantal deelnemers aan de informatiesessies wordt beperkt tot 30 deelnemers omwille van infrastructurele redenen. ZPZ Brussel Hoofdstad-Elsene geeft aan dat dit ook een werkbaar maximum is om interactie te hebben met de deelnemers aan de sessie. Minder gaat, meer raden ze niet aan. De deelnemers betreffen in eerste lijn directieleden en preventieadviseurs. Zij vragen echter zelf uitbreiding naar het geven

van de informatiesessie aan de leraren en medewerkers van de scholen door ZPZ Brussel Hoofdstad-Elsene.

- Het preventieboekje wordt ook deels meegegeven in de informatiesessie, namelijk hoe gedragsverandering te herkennen. Het is dan nuttig om iemand van CLB aanwezig te hebben, die antwoorden kan geven op vragen omtrent het preventieboekje.
- Tijdens en na de infosessie zijn ook praktijkoefeningen/rollenspelen voorzien, ongeveer halverwege de uitleg, opnieuw met de bedoeling awareness en noodzaak te creëren. In de gang zal er geschoten worden (knalpatronen) om dan uiteindelijk twee collega's te laten binnenvallen en een AMOK-incident te simuleren. Deze simulatie wordt niet op voorhand gecommuniceerd, waardoor de aanwezigen verrast worden. De reacties van de deelnemers zijn divers (run-hide-fight). Op het einde van de sessie krijgen de deelnemers de kans om in de schietstand een wapen te horen afvuren, en om het geluid en de geur te leren herkennen. Deelnemers krijgen ook de mogelijkheid om zelf een wapen af te vuren.
- Er zijn sessies waarbij heel wat vragen worden gesteld door de deelnemers, bij andere minder. Het is belangrijk om een gevarieerd publiek te hebben, zodat ieder zijn input kan geven. De reactie van de deelnemers tijdens de informatiesessie varieert van huilen bij het zien van bepaalde filmpjes tot boosheid of een zekere angst. Sommigen stellen zelfs dat ze in eerste instantie met de dader zouden gaan praten.
- Degene die de presentatie geeft is volgens de hoofdopleider minder van belang. Enige affiniteit met de materie is uiteraard wel nodig.
- Evaluatieformulieren werden uitgestuurd naar de deelnemers van de sessie aan ZPZ Brussel Hoofdstad-Elsene. De feedback hierover komt uit bij stad Brussel, dus de inhoud ervan is ook voor ZPZ Brussel Hoofdstad-Elsene onbekend.
- Deelname door de scholen is gratis. De kostprijs bestaat enkel uit manuren in ZPZ Brussel Hoofdstad-Elsene. Zij geven de vorming met minimum 3 personen, allen specialist geweldbeheersing. Infrastructuur om de sessie te geven is beschikbaar in hun opleidingscentrum.
- Handouts met beknopte info over mogelijks te nemen proactieve maatregelen te nemen door scholen worden uitgedeeld aan de deelnemers. Dit dient als naslagwerk.

Wij vernemen dat ZPZ Brussel Hoofdstad-Elsene geen andere initiatieven neemt dan het geven van de infosessie. Ze organiseren met andere woorden geen oefeningen in of samen met de scholen.

4.4.1.9 Lokale politie Aalst

Uit de media blijkt dat lokale politie Aalst een AMOK-praktijkoefening organiseert op 10 middelbare scholen (VRT, 2025). Na contactname wordt de mogelijkheid geboden om als observator deel te nemen aan deze praktijkoefening.

De oefeningen zijn een onderdeel van een groter project, waarbij ingezet wordt op weerbaarheid tegen AMOK. Er is geen uitgeschreven projectplan, maar wij vernemen volgende info:

- Een projectgroep werd opgestart met de directeur operaties en haar adjunct, het hoofd van de cel geweldbeheersing, de dienst preventie, het sociaal politieel team, en een notulist in het kader van AMOK.
- De preventieadviseur legt de eerste contacten met de verschillende middelbare scholen op het grondgebied van de PZ Aalst.
- Het preventieadvies werd aangeboden aan alle scholen. In tegenstelling tot de infosessies in Brussel, die een verplicht karakter hebben, hebben de Aalsterse scholen

de keuze om al dan niet vrijwillig gebruik te maken van het aanbod. De doelgroep omvat de directie en de preventieadviseurs. Een uitleg over proactieve maatregelen werd aangeboden, een rondgang werd gedaan in de scholen, en tips en trucs werden gegeven over mogelijke aanpassingen. De proactieve maatregelen die geboden werden aan de scholen werden ontwikkeld door de cel geweldbeheersing.

- De cel communicatie van PZ Aalst werkte een communicatieplan uit, samen met de burgemeester en de Korpschef. Er werd duidelijk gecommuniceerd met de pers over de oefeningen, om paniekreacties te vermijden (VRT, 2025).
- Na dit proactief advies werden de scholen bevraagd naar hun interesse om een oefening te laten plaatsvinden in hun schoolomgeving. Er werden 10 scholen gekozen uit de 11 kandidaten. Deze scholen kiezen zelf de leerlingen die mogen deelnemen aan de oefening na goedkeuring van hun ouders. Aan iedere school werden twee specialisten geweldbeheersing toegewezen die fungeren als SPOC. Zij ontwikkelen ook de oefening in deze school. Het scenario van iedere oefening is in elke school hetzelfde. De infrastructuur, grootte, ligging, ..., verschilt uiteraard per school.
- De oefendag is tweedelig opgebouwd. In de voormiddag krijgen alle politiemedewerkers een theoretische uiteenzetting van ongeveer 2 uren. Hierin wordt herhaald wat AMOK is, wat het wettelijk kader is, wat er verwacht wordt van politiediensten, ... Daarna splitst de groep zich op in een groep “leidinggevendenden” (officier- en middenkader) en “uitvoerders” (basiskader). De groep leidinggevendenden krijgt een soort van ‘Table Top Exercise’, waarin hun rol in AMOK wordt uitgelegd als leidinggevende. Het basiskader gaat de AMOK-technieken oefenen in een leegstaand gebouw ter beschikking van de PZ Aalst.
- In de namiddag verplaatsen de politiemedewerkers zich naar de school. Na de nodige veiligheidsmaatregelen, wordt de groep onderverdeeld in kleinere groepen. Zij voeren allemaal de oefening uit met rollenspelers. De oefening omvat ook de rol van de leidinggevende. De oefening stopt niet bij neutralisatie van de verdachte, maar ook de nazorg (evacuatie etc.) wordt geoefend. Aan iedere politieploeg wordt een specialist geweldbeheersing gekoppeld, maar ook aan iedere leidinggevende wordt een coach gekoppeld die continu feedback geeft tijdens en na het rollenspel.
- Na de praktijkoefening wordt er onmiddellijk een debriefing georganiseerd tussen de gekoppelde specialist geweldbeheersing/coach en de ploeg/leidinggevende. In eerste fase is dit een één-op-één debriefing. Daarna volgt een gezamenlijke debriefing tussen alle deelnemers aan de oefening.
- Op het einde van de dag debrieft de politionele omkadering van de oefening het verloop van de dag. Deze feedback wordt meegenomen naar de volgende oefening.

Er is nog geen feedbackmechanisme georganiseerd over deze werkwijze. In de wandelgangen valt te horen dat de scholen de meerwaarde van deze werkwijze ervaren. Dit blijkt ook uit het aantal scholen dat zich kandidaat stelde om een oefening te organiseren na het proactief advies. Ook leerlingen geven aan dat ze het interessant vonden om de politie op een andere manier te leren kennen. Er werden ook vragen gesteld na de oefening, zoals “*Waarom laat de politie mij hier nu liggen? Ik roep dat ik hulp nodig heb.*” en andere relevante vragen. Hier kon achteraf een gekaderd antwoord op geformuleerd worden. Ook het deelnemende politiepersoneel gaf aan de meerwaarde van de oefeningen te zien.

4.4.1.10 Overige private initiatieven

Ook bepaalde private partners gaan aan de slag met vormingen en oefeningen omtrent noodsituaties. AMOK is een klein stukje van de bredere vorming betreffende noodplanning, een onderwerp dat vaak niet op het programma staat.

Onder andere bewakingsfirma G4S biedt opleidingen aan omtrent omgaan met AMOK-situaties aan bedrijven en aan bewakingsagenten (G4S, z.d.). Ook andere private firma's blijken opleidingen aan te bieden die het beveiligingsbewustzijn met betrekking tot AMOK binnen een organisatie moeten verhogen, alsook die helpen een anti-AMOK-beleid binnen de organisatie te implementeren (Escala, z.d.).

Op de website van CCTM staat de nood aan vormingen, oefeningen en samenwerking met de hulpdiensten mooi beschreven: *“Een school of instelling die geconfronteerd wordt met een ernstig incident, een schokkende gebeurtenis, is hier zelden voldoende op voorbereid. Het noodplan en de jaarlijkse evacuatieoefeningen bieden een beperkte houvast, maar volstaan meestal niet om de organisatorische en communicatieve uitdagingen die op jezelf en je team afkomen tijdens en na een crisis met voldoende (zelf)vertrouwen te kunnen aanpakken.”*(CCTM, z.d.)

5 Bevraging middelbare scholen

5.1 Algemeen

Om een inschatting te maken van de kennis van middelbare scholen en hun weerbaarheid aangaande AMOK wordt er een vragenlijst opgesteld in de vorm van een Microsoft Forms. Deze Forms werd verspreid onder 114 verschillende Nederlandstalige middelbare scholen in Vlaanderen.

186 personen, werkzaam in 70 verschillende middelbare scholen, hebben de vragenlijst ingevuld. Deze bevraging heeft geenszins de ambitie om statistisch significante resultaten te formuleren. De betrachting van deze studie is louter het identificeren van weerbaarheid van middelbare scholen in het kader van AMOK.

De bevraging werd voorafgegaan door de volgende inleiding:

“Omwille van academische doeleinden voeren collega Lauren Snijkers en ikzelf, Niels Lemmens, onderzoek naar de awareness bij secundaire onderwijsinstellingen in verband met AMOK-situaties. Een AMOK-situatie is die situatie waarbij een of meerdere personen, zonder ogenschijnlijke provocatie, op een bepaalde locatie de daar aanwezige personen aanvalt/aanvallen en zoveel mogelijk slachtoffers tracht(en) te maken zonder zich daarbij te verschansen of gijzelaars te nemen. De focus hierbij ligt op openbaar toegankelijke plaatsen waar veel potentiële slachtoffers aanwezig zijn, zoals in een school, winkelcentrum, pretpark, bedrijf, kinderdagverblijf, en dergelijke meer. Lauren en ik zijn beide werkzaam bij de politie. We zijn opgeleid als specialisten geweldsbeheersing, en in deze hoedanigheid onder andere verantwoordelijk voor het organiseren en geven van vorming aan de collega's betreffende het handelen in geweldssituaties in de brede zin van het woord. Om een beeld te krijgen aangaande de awareness bij middelbare scholen wat AMOK betreft willen we u en uw personeelsleden graag bevragen aan de hand van een FORMS. Deze bevraging zal zo breed mogelijk verspreid worden bij secundaire scholen in Vlaanderen. Het invullen van de bevraging zal een 7-tal minuten in beslag nemen.”

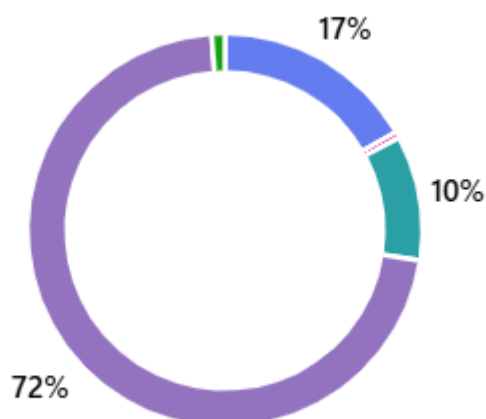
De volgende vragenlijst werd opgesteld. Niet alle vragen werden aan elke deelnemer gesteld. Indien bijvoorbeeld het antwoord op de vraag “Heeft de school een structureel overleg met betrekking tot noodplanning” neen luidt, wordt de vraag “Hoe vaak komt dit orgaan samen” uiteraard niet gesteld.

1. Wat is de naam van uw onderwijsinstelling?
2. In welke stad / gemeente bevindt deze school zich?
3. Wat is het onderwijsniveau van uw school?
4. Tot welke onderwijsnet / onderwijskoepel behoort uw school?
5. Wat is uw functie op de school?
6. Hoe groot is uw school, uitgedrukt in aantal leerlingen?
7. Heeft de school of de scholengroep een structureel overleg m.b.t. noodplanning?
8. Welke personen/functies maken deel uit van dit comité / orgaan?
9. Hoe vaak komt dit orgaan samen?
10. Weet u wat een AMOK-incident is?
11. Een AMOK-incident is een situatie waarbij een gewapende persoon (of personen) op een bepaalde locatie de aanwezige personen aanvalt en zo veel mogelijk slachtoffers tracht te maken, zonder zich daarbij te verschansen of gijzelaars te nemen. Een voorbeeld hiervan zijn ‘school shootings’. Bestaat er in uw school een intern noodplan voor het geval een AMOK-incident voorvalt in uw school?

12. Bent u op de hoogte van de inhoud van dit noodplan in het kader van een AMOK-incident?
13. Wanneer was de laatste actualisatie van dit noodplan in het kader van een AMOK-incident?
14. Is dit noodplan in het kader van een AMOK-incident besproken / afgetoetst met de hulpdiensten?
15. Werd u op uw onderwijsinstelling in schooljaar 2023-2024 geconfronteerd met ernstige geweldsincidenten waarbij de tussenkomst van de politie een meerwaarde was of zou zijn geweest?
16. Hoeveel?
17. Zijn er bestaande overeenkomsten of samenwerkingsverbanden opgesteld met de ordediensten in het kader van geweldsincidenten?
18. Welke overeenkomsten of samenwerkingsverbanden werden er dan gesloten?
19. Vindt u het een meerwaarde indien u op de hoogte wordt gebracht van enkele proactieve maatregelen die u als school/leerkracht kan nemen voor het geval een AMOK-incident zich voordoet in uw onderwijsinstelling? Proactieve maatregelen zijn maatregelen die u als school of medewerker kan nemen om slachtoffers te voorkomen of te beperken, indien uw school slachtoffer wordt van een AMOK-incident.
20. Op welke manier wordt u hierover dan graag geïnformeerd? (meerdere antwoorden zijn mogelijk)
21. Waarom niet?
22. Vindt u het een taak van de politie om een actieve rol te nemen in de verspreiding van deze proactieve maatregelen in het kader van een AMOK-incident?
23. Waarom niet?
24. Mogen wij u contacteren in het kader van huidig onderzoek?
25. Wat is uw emailadres?
26. Heeft u opmerkingen op of vragen over deze vragenlijst?

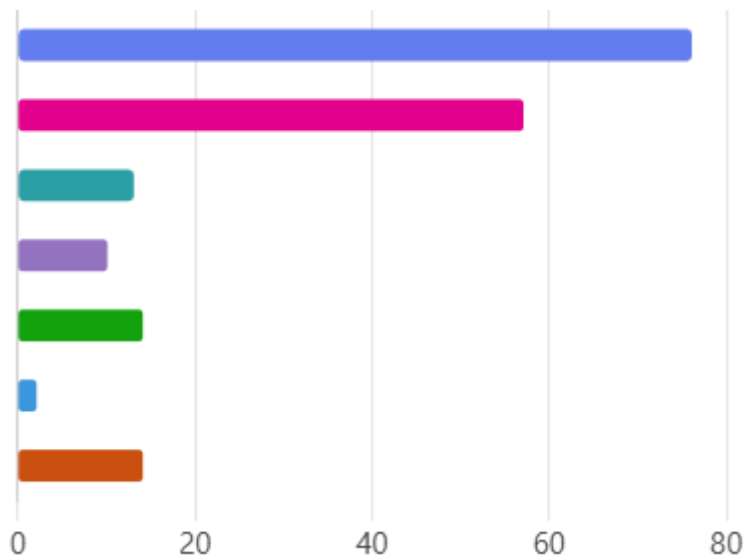
5.2 Resultaten

In wat volgt zullen de resultaten van de bevraging besproken en geanalyseerd worden.

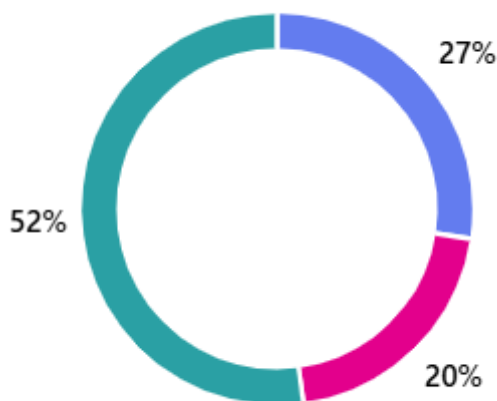
Figuur 1: Wat is het onderwijsnet van Uw school?

72 procent van de respondenten maakt deel uit van het Katholieke onderwijs, 17 procent van het gemeenschapsonderwijs, 10 procent van een provinciale school, 1 procent van het stedelijk en gemeentelijk onderwijs, en 1 procent van het vrij gesubsidieerd onderwijs.

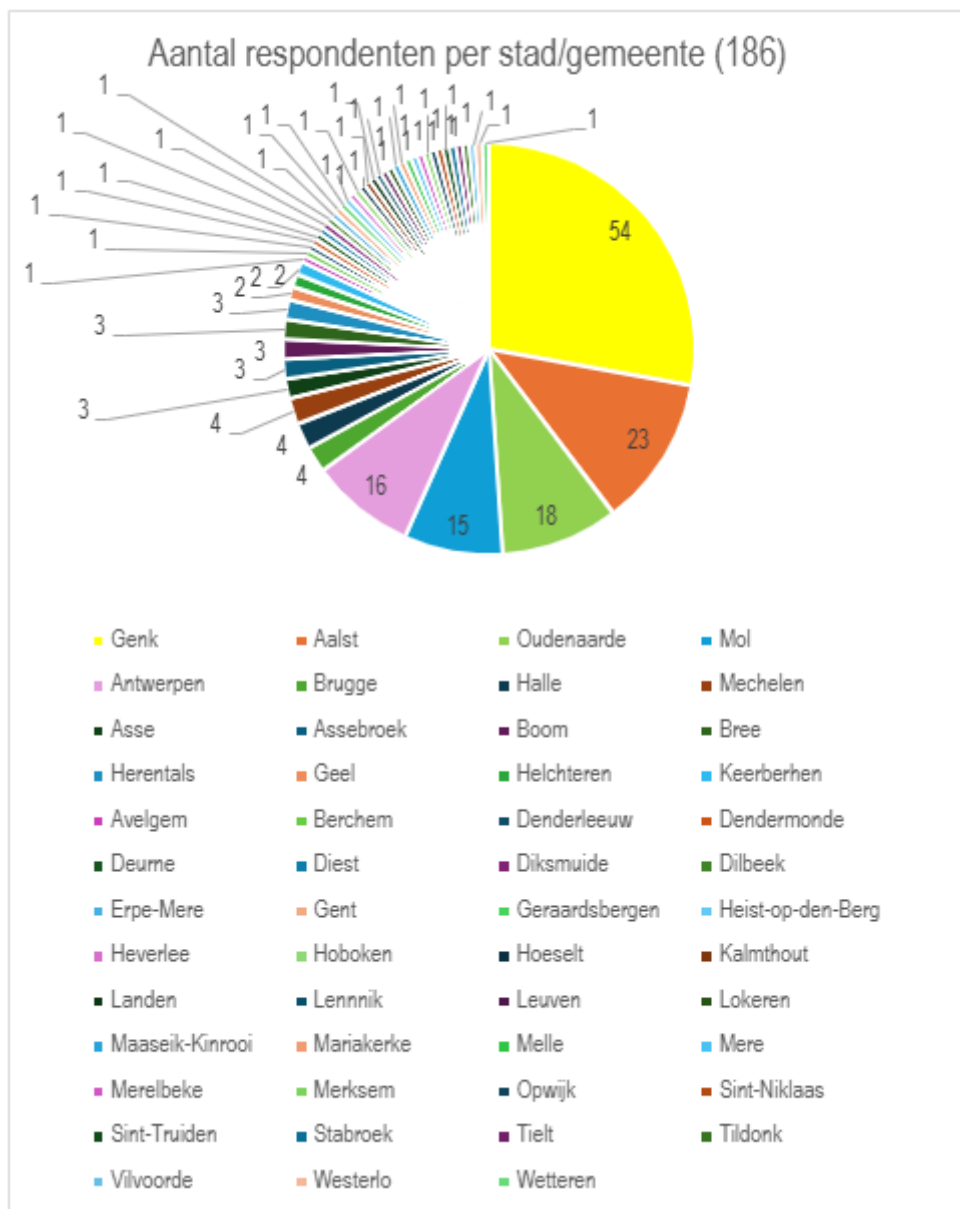
Figuur 2: Functie respondent

76 leerkrachten hebben de bevraging beantwoord, 57 directiemedewerkers, 14 preventieadviseurs, 13 secretariaatsmedewerkers, 10 zorgcoördinatoren, 2 leden van het schoolbestuur, en 14 “anderen” gaande van leerlingenbegeleiders, technisch adviseurs, jongerencoaches, graad coördinatoren, jeugdwelzijnswerkers en een internaat medewerker.

Figuur 3: Heeft de school of de scholengroep een structureel overleg met betrekking tot noodplanning?

52 procent van de respondenten geeft aan het antwoord niet te kennen, 27 procent antwoord “ja”, en 20 procent geeft aan dat er geen structureel overleg zou zijn met betrekking tot noodplanning in de school of scholengroep.

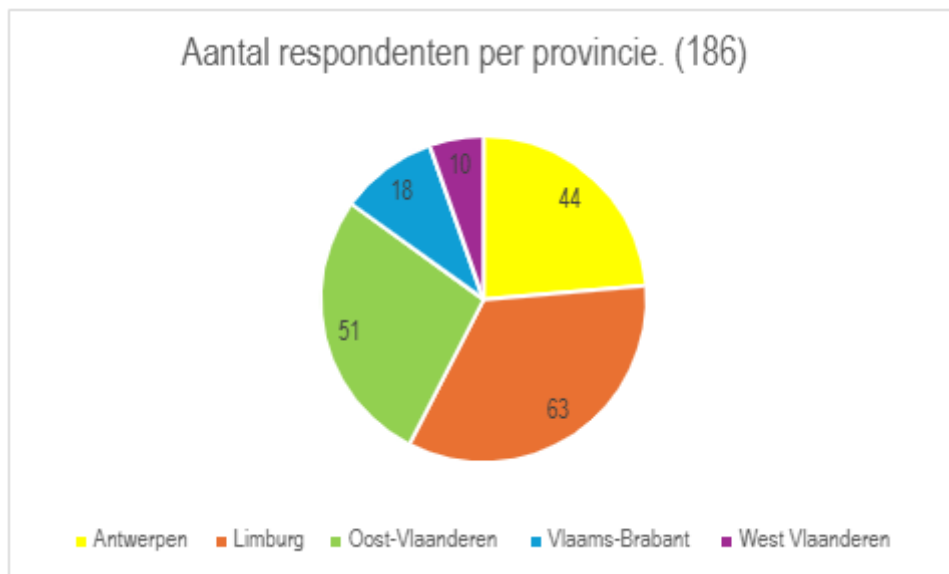
Figuur 4: Aantal respondenten per stad

De grootste groep respondenten (54 personen) zijn medewerkers van Genkse scholen. De reden hiervoor is de aanklappende manier van communiceren van de auteurs van de vragenlijst met de Genkse scholen met de vraag de bevraging te beantwoorden. Auteur van dit onderzoek is medewerker van de politiezone CARMA, waarbij de voorzitter van het politiecollege de burgemeester van Genk is.

23 personen die de bevraging beantwoorden, zijn tewerkgesteld in een middelbare school in Aalst. Op het moment van uitsturen van de bevraging doorliep de lokale politiezone Aalst een traject met 10 verschillende middelbare scholen in Aalst, waarbij er gezamenlijke oefeningen werden georganiseerd in het kader van AMOK.

18 respondenten zijn medewerkers van middelbare scholen in Oudenaarde, 16 in Antwerpen, en 15 in Mol.

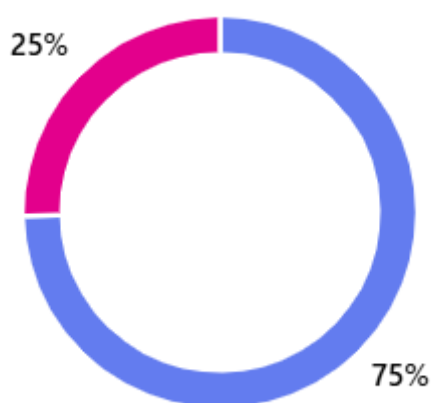
In totaal hebben middelbare scholen gevestigd in 51 verschillende Vlaamse gemeenten of steden de bevraging verspreid onder zijn medewerkers, en is er per school minstens 1 antwoordformulier doorgestuurd.

Figuur 5: Aantal respondenten per provincie

In deze figuur is visueel voorgesteld in welke provincie de respondenten werkzaam zijn. Vermoedelijk werd de bevraging het meest beantwoord in de provincie Limburg omwille van de actieve, aanklappende manier van communiceren met voornamelijk Genkse middelbare scholen. Zoals reeds gesteld is de burgemeester van Genk voorzitter van het politiecollege PZ CARMA, en mochten de antwoorden uit het Genkse zeker niet ontbreken in deze studie om voor de auteur van dit werkstuk en de politiezone CARMA een meerwaarde te zijn. Bijkomend werd de bevraging aanzienlijk meer beantwoord in Oost-Vlaanderen en Antwerpen ten opzichte van de 2 andere provincies. Hieruit zou de zeer voorzichtige conclusie getrokken kunnen worden dat de lokale initiatieven van SHIELD Antwerpen en de PZ Aalst de awareness omtrent AMOK reeds vergroot zouden kunnen hebben.

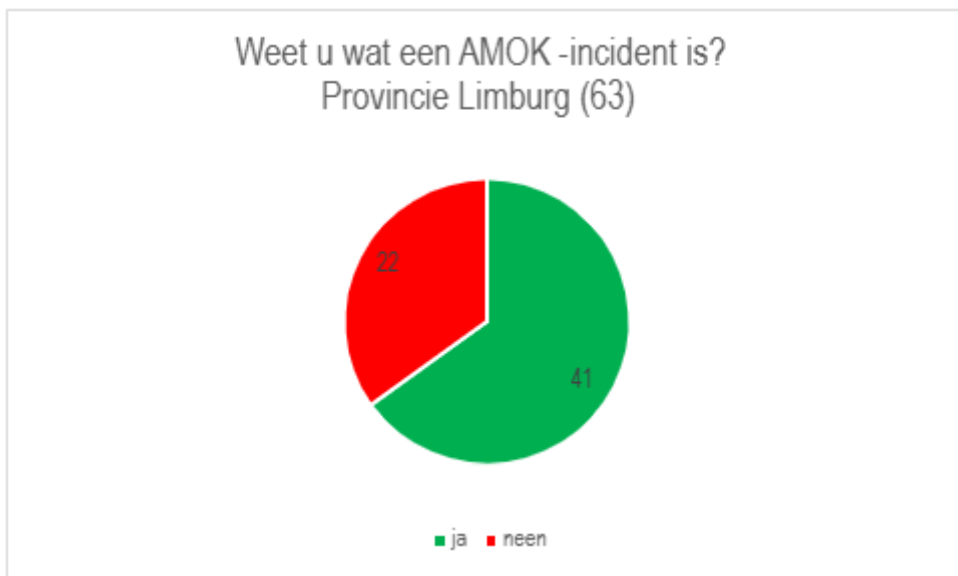
Vanaf hier wordt er dieper ingegaan op het onderwerp AMOK.

Figuur 6: Weet U wat AMOK is?

75 procent van de medewerkers van de middelbare scholen zegt te weten wat AMOK is, tegenover 25 procent dat niet weet wat AMOK is. Of de medewerker inderdaad op de hoogte is van wat AMOK is, en wat hij of zij precies weet, is niet geweten.

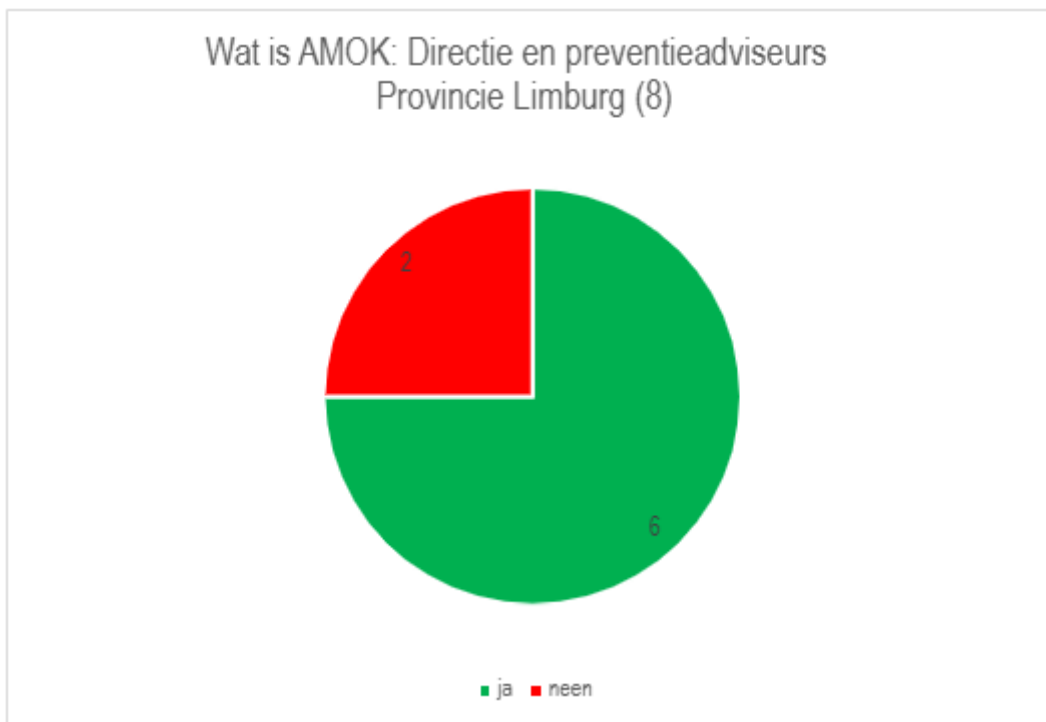
Om deze grafiek verder uit te diepen is de vraag verder bekeken per provincie.

Figuur 7: Weet u wat een AMOK-incident is? Provincie Limburg

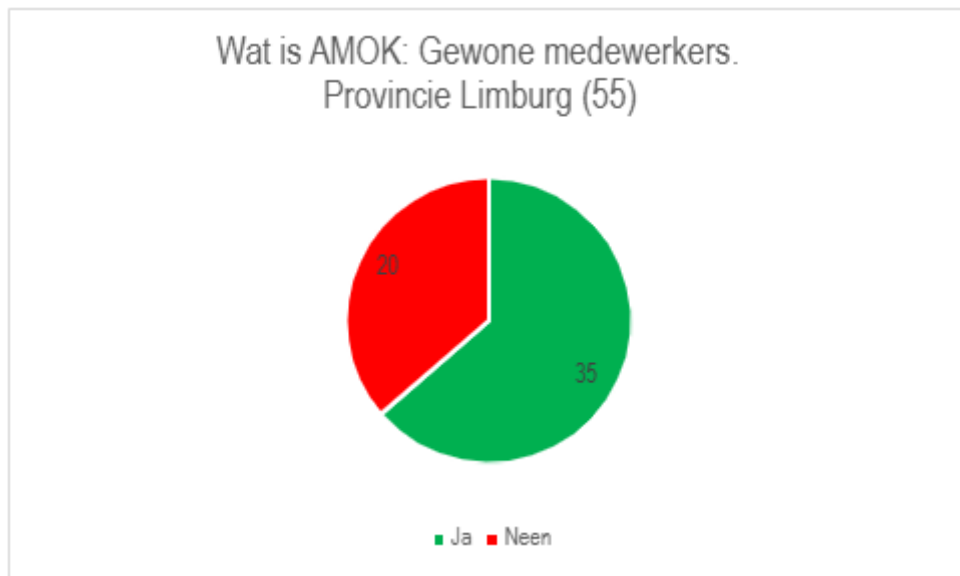
65 procent van de Limburgse respondenten geeft aan te weten wat AMOK is.

Er vanuit gaande dat directie en preventieadviseurs betrokken zijn bij het opstellen van noodplannen, is verder een opdeling van de vraag gemaakt voor de groep “directie en preventiemedewerkers”, en de rest. Deze opdeling zou mogelijks een idee kunnen geven van de mate van communicatie omtrent noodplannen, en meer specifiek AMOK, van de schrijvers van de noodplannen, naar de rest van de medewerkers van de scholen.

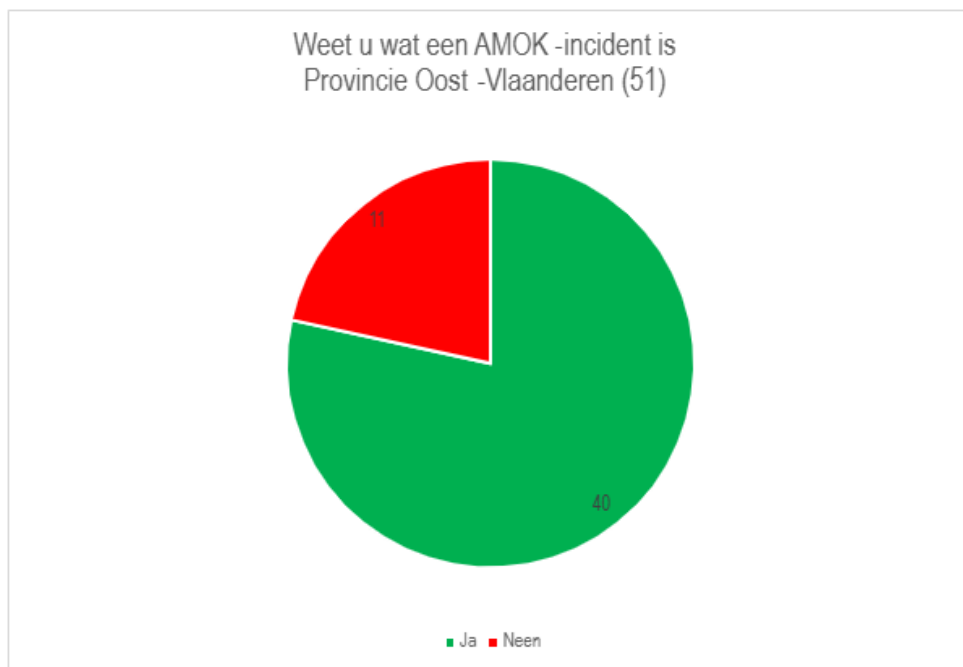
Figuur 8: Weet u wat een AMOK-incident is? Provincie Limburg enkel directie en preventieadviseurs

25 procent van de directiemedewerkers en preventieadviseurs uit Limburg stelde niet te weten wat AMOK is.

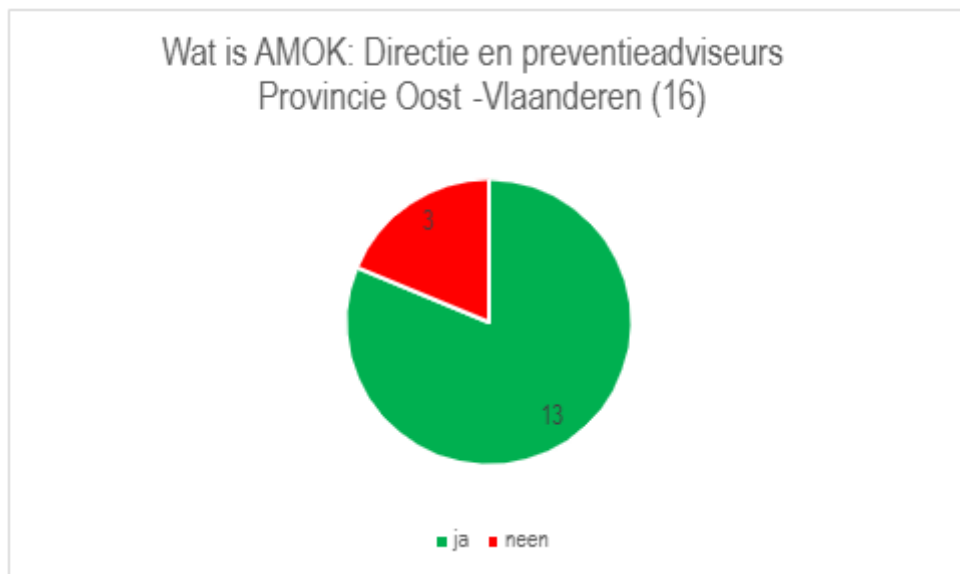
Figuur 9: Weet u wat een AMOK-incident is? Provincie Limburg geen directie en preventieadviseurs

36 procent van de Limburgse respondenten die deel uitmaken van de restgroep geeft aan niet te weten wat AMOK is.

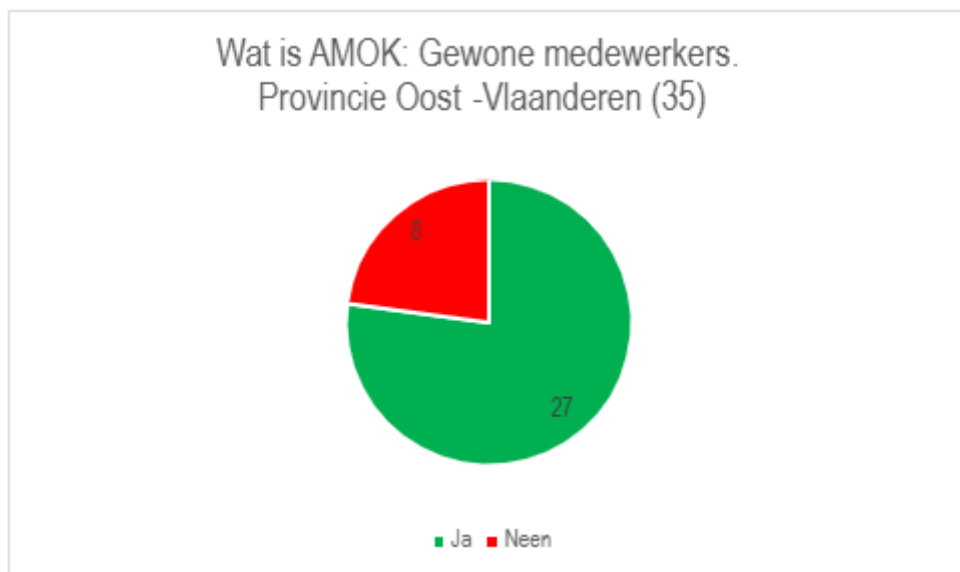
Figuur 10: Weet u wat een AMOK-incident is? Provincie Oost-Vlaanderen

78 procent van de Oost-Vlaamse respondenten geeft aan te weten wat AMOK is.

Figuur 11: Weet u wat een AMOK-incident is? Provincie Oost-Vlaanderen enkel directie en preventieadviseurs

19 procent van de directiemedewerkers en preventieadviseurs die de bevraging hebben ingevuld geven aan niet te weten wat AMOK betekent.

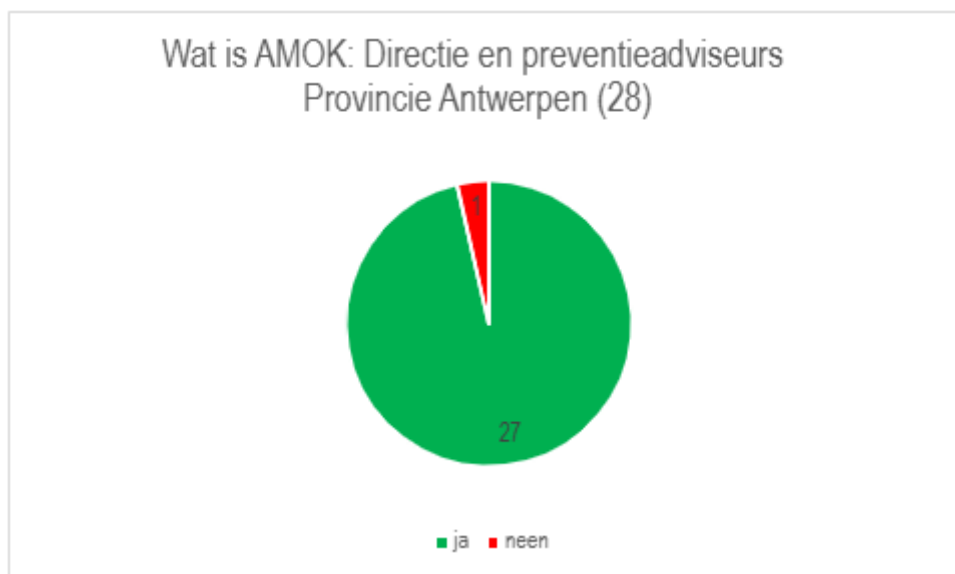
Figuur 12: Weet u wat een AMOK-incident is? Provincie Oost-Vlaanderen geen directie en preventieadviseurs

23 procent van de restgroep antwoordt niet te weten wat AMOK is.

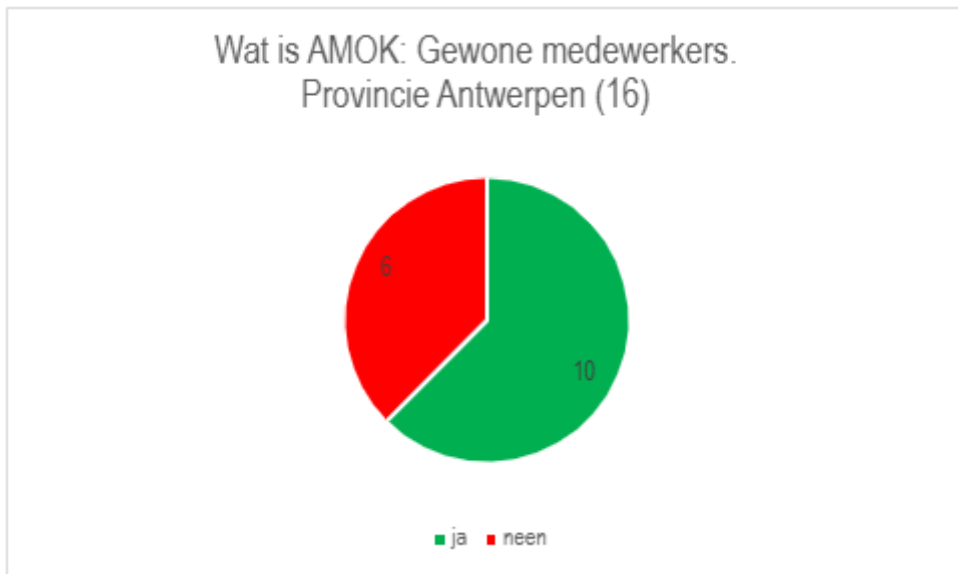
Figuur 13: Weet u wat een AMOK-incident is? Provincie Antwerpen

In de provincie Antwerpen blijkt uit de bevraging dat 16 procent van de respondenten AMOK niet kent.

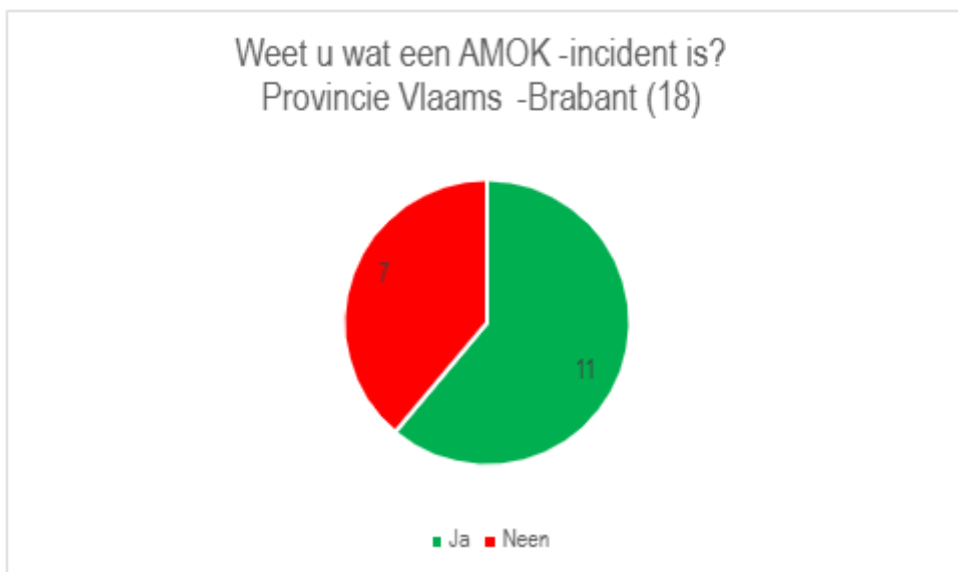
Figuur 14: Weet u wat een AMOK-incident is? Provincie Antwerpen enkel directie en preventieadviseurs

In de provincie Antwerpen blijkt uit de bevraging dat slechts 4 procent van de directiemedewerkers en preventieadviseurs AMOK niet kent, zijnde 1 van de 28 personen.

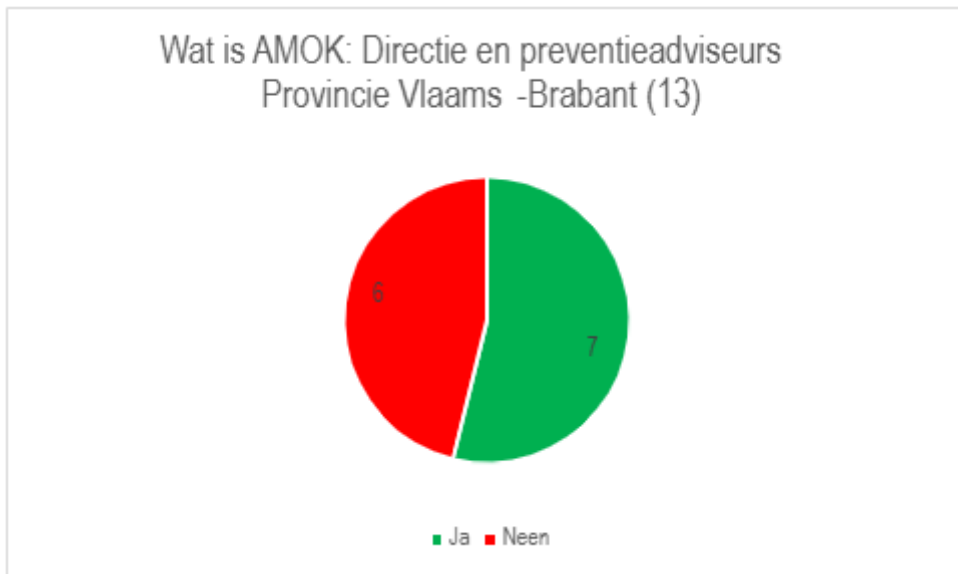
Figuur 15: Weet u wat een AMOK-incident is? Provincie Antwerpen geen directie en preventieadviseurs

38 procent van de restgroep die de bevraging heeft ingevuld in de provincie Antwerpen zegt AMOK niet te kennen.

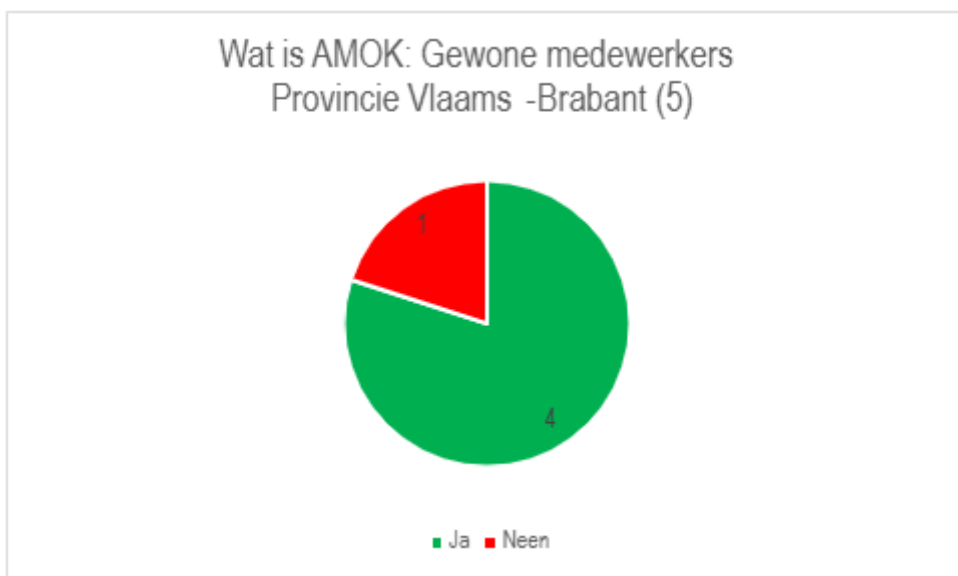
Figuur 16: Weet u wat een AMOK-incident is? Provincie Vlaams-Brabant

In Vlaams-Brabant weet 61 procent van de respondenten wat AMOK inhoudt.

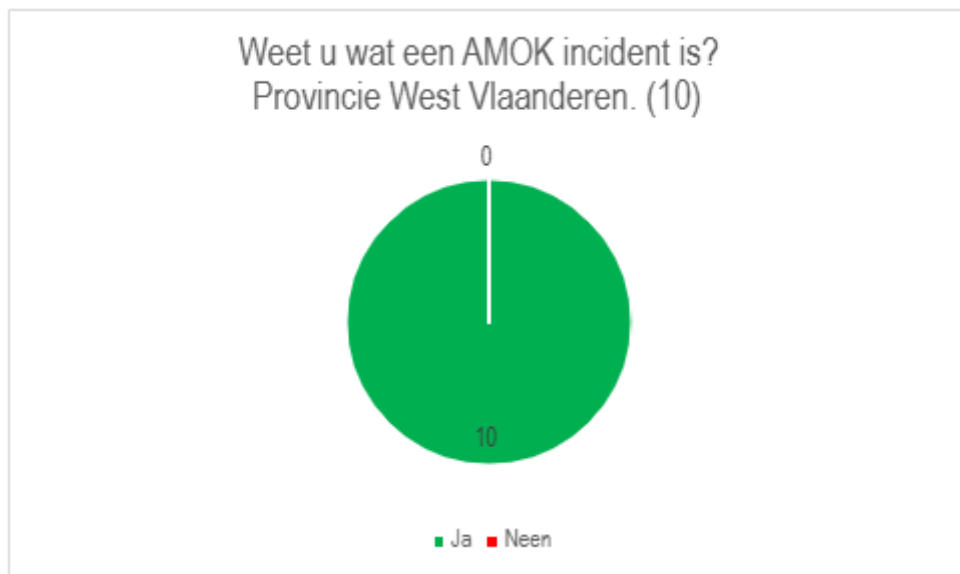
Figuur 17: Weet u wat een AMOK-incident is? Provincie Vlaams-Brabant enkel directie en preventieadviseurs

54 procent van de directiemedewerkers en preventieadviseurs kent AMOK.

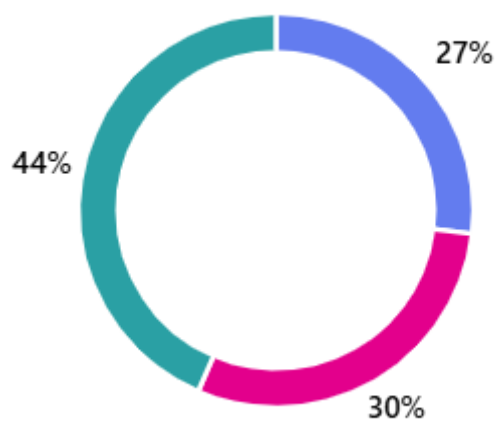
Figuur 18: Weet u wat een AMOK-incident is? Provincie Vlaams-Brabant geen directie en preventieadviseurs

Slechts 20 procent geeft aan niet te weten wat AMOK is van de restgroep.

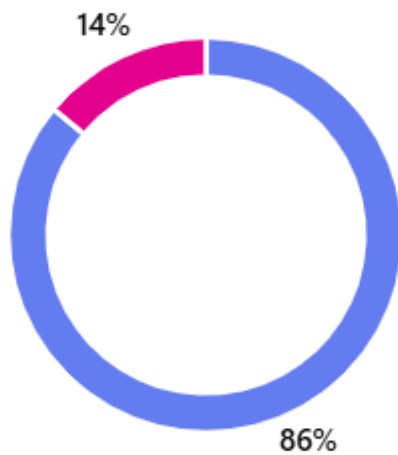
Figuur 19: Weet u wat een AMOK-incident is? Provincie West-Vlaanderen

10 personen namen deel aan de bevraging in West-Vlaanderen. Iedereen gaf daarbij aan AMOK te kennen.

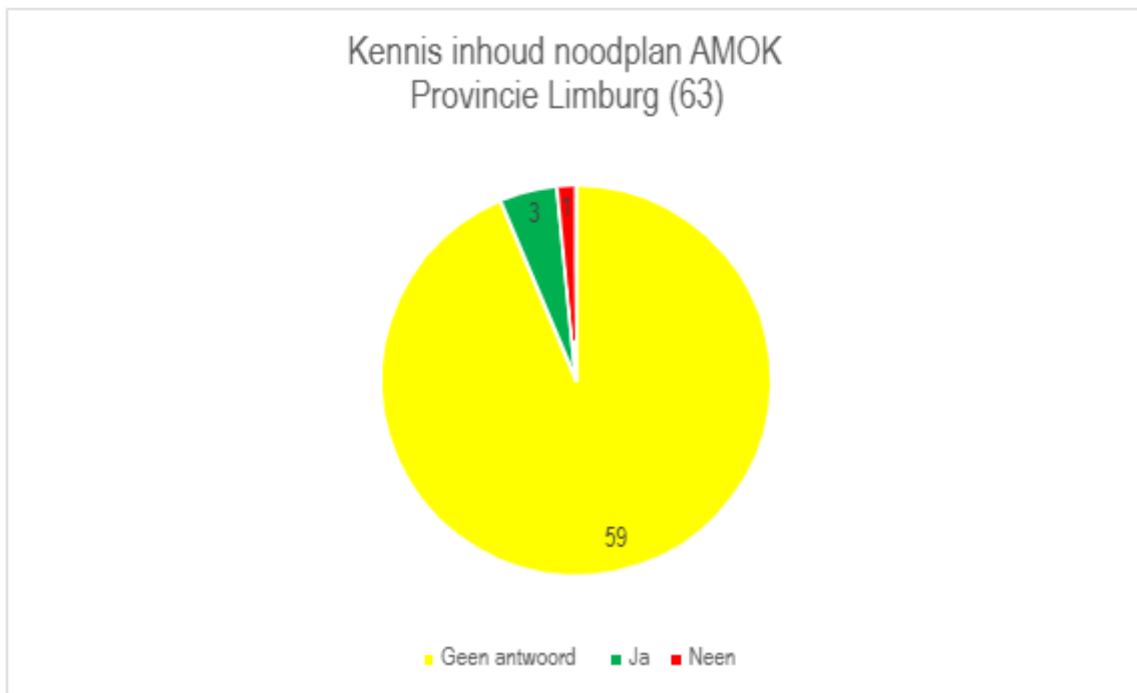
Figuur 20: Bestaat intern noodplan AMOK?

44 procent geeft aan niet te weten of er een intern noodplan bestaat in geval van een AMOK-incident. 30 procent zegt te weten dat er geen noodplan AMOK voor handen is, en 27 procent denkt dat er een noodplan AMOK bestaat.

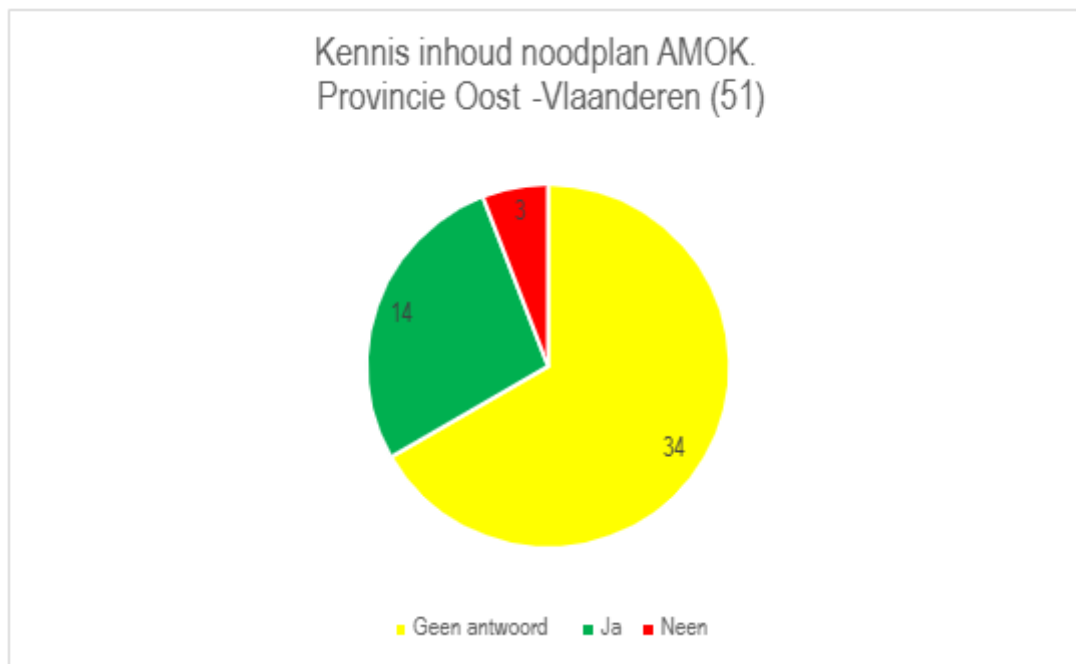
Figuur 21: Bent U op de hoogte van de inhoud van dit noodplan AMOK?

Van de 27 procent medewerkers dat weet heeft van een noodplan AMOK in de school, kent ook 86 procent het noodplan, tegenover 14 procent dat wel weet heeft van een noodplan AMOK maar niet weet wat erin staat.

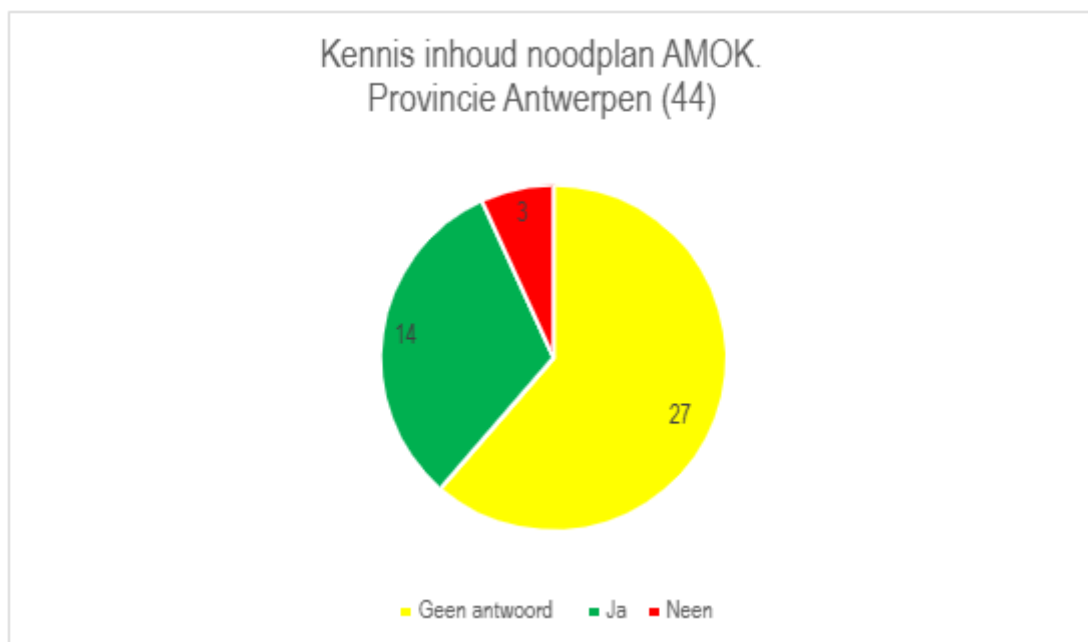
Figuur 22: Bent u op de hoogte van de inhoud van dit noodplan in het kader van een AMOK-incident? Provincie Limburg

In Limburg geeft slechts 1 persoon die weet dat er een noodplan voor AMOK-situaties bestaat aan dat hij of zij geen kennis heeft van hetgeen in het plan staat.

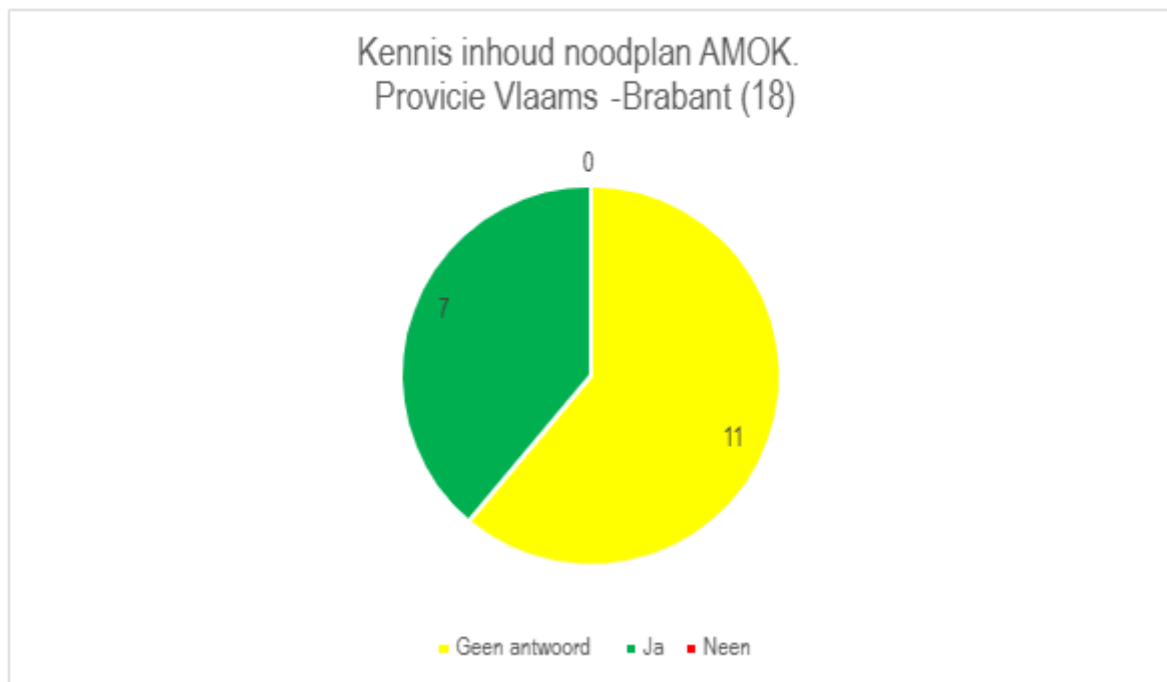
Figuur 23: Bent u op de hoogte van de inhoud van dit noodplan in het kader van een AMOK-incident? Provincie Oost-Vlaanderen

3 personen geven Oost-Vlaanderen aan wel te weten dat er een noodplan AMOK bestaat, maar niet te weten wat de inhoud van het noodplan is.

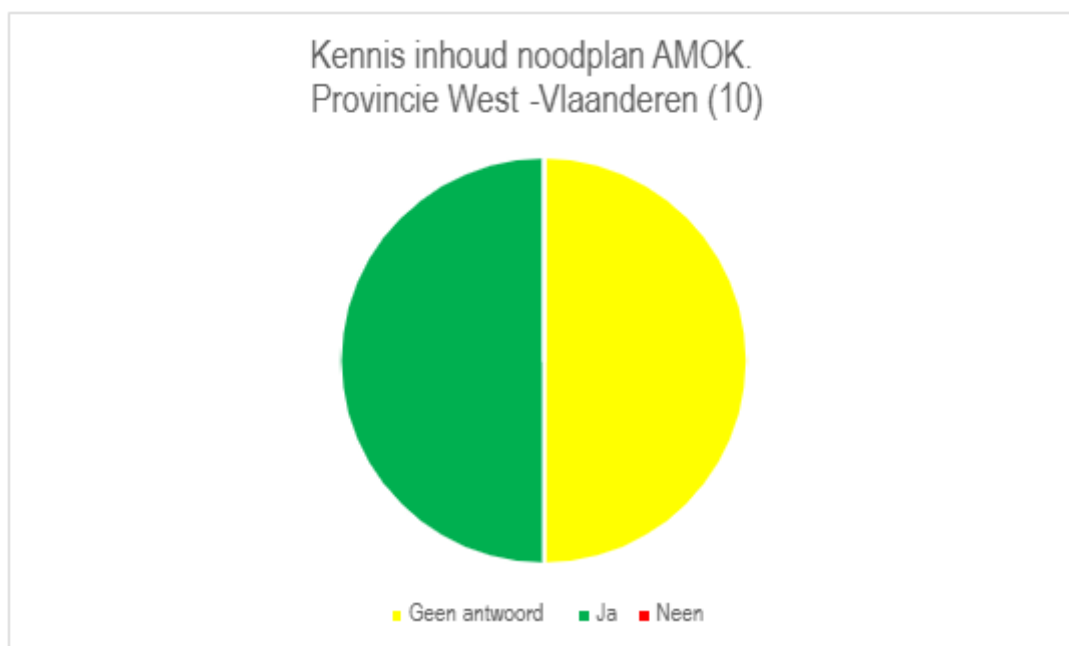
Figuur 24: Bent u op de hoogte van de inhoud van dit noodplan in het kader van een AMOK-incident? Provincie Antwerpen

Ook in de provincie Antwerpen geven 3 personen aan wel te weten dat er een noodplan AMOK bestaat, maar niet te weten wat de inhoud van het noodplan is.

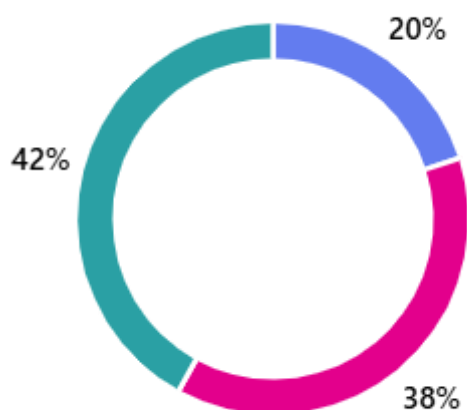
Figuur 25: Bent u op de hoogte van de inhoud van dit noodplan in het kader van een AMOK-incident? Provincie Vlaams-Brabant

Iedereen in Vlaams-Brabant die weet heeft van een noodplan AMOK ken de inhoud ervan.

Figuur 26: Bent u op de hoogte van de inhoud van dit noodplan in het kader van een AMOK-incident? Provincie West-Vlaanderen

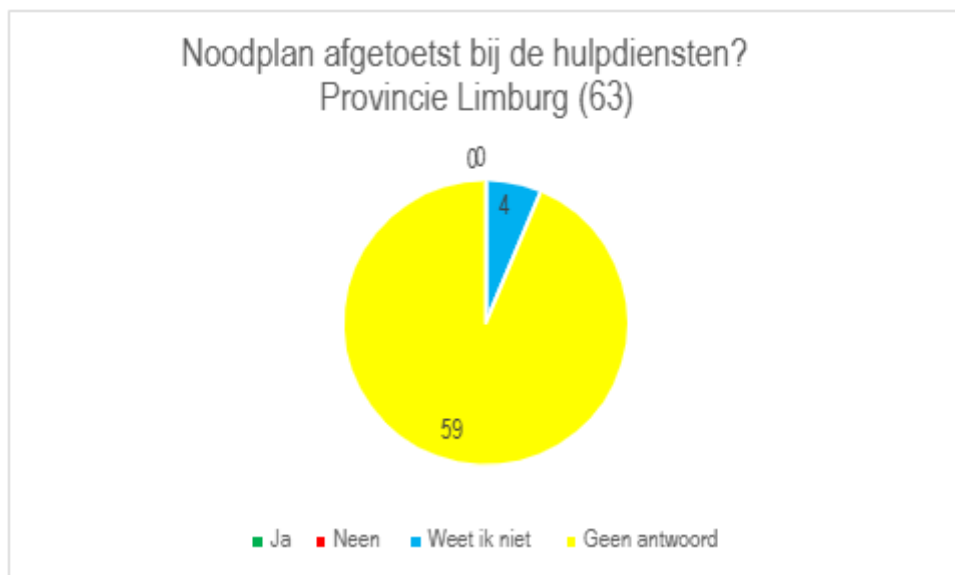
Ook in West-Vlaanderen weet iedere respondent die weet heeft van een noodplan AMOK wat de inhoud van het plan zegt.

Figuur 27: Is dit noodplan afgetoetst met de hulpdiensten?

Van de 27 procent medewerkers dat weet heeft van een noodplan AMOK in de school, geeft 42 procent aan niet te weten of het noodplan AMOK is afgetoetst of besproken met de hulpdiensten, 38 procent dat dit zeker niet gebeurd is, en 20 procent zegt dat het noodplan wel is besproken met de hulpdiensten.

Van de 186 respondenten zijn er met andere woorden 10 personen die weten dat er een noodplan AMOK bestaat voor hun respectievelijke school, weet wat erin staat, en weet dat dit plan is afgetoetst met de hulpdiensten.

Figuur 28: Is het noodplan AMOK afgetoetst bij de hulpdiensten? Provincie Limburg

In Limburg weet geen enkele van de personen die de bevraging heeft beantwoord of het noodplan AMOK, moest deze aanwezig zijn, is afgetoetst met de hulpdiensten. Voor de PZ CARMA, bestaande uit de gemeentes en steden Genk, Houthalen-Helchteren, As, Zutendaal, Oudsbergen, Bree, Bocholt en Kinrooi is er alvast geen enkel noodplan AMOK afgetoetst met de politie.

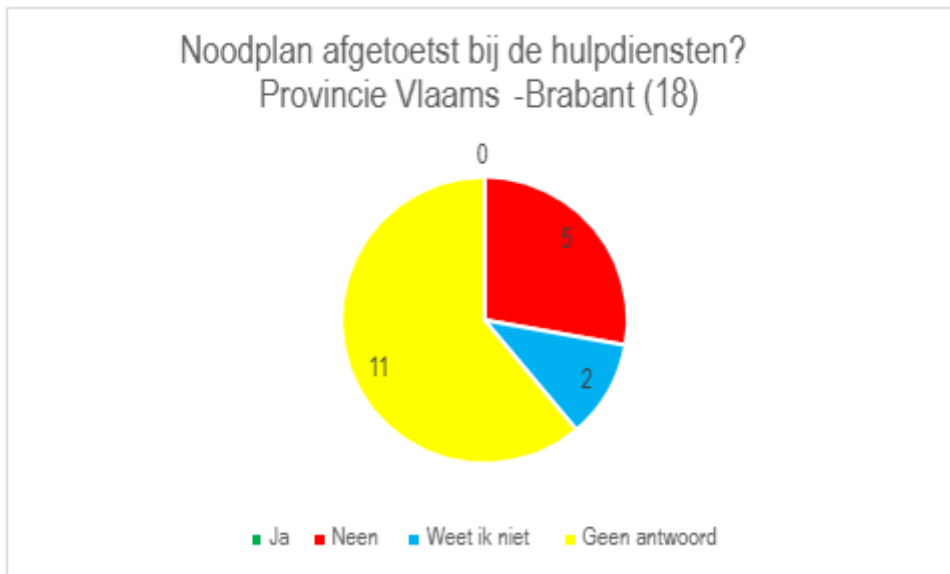
Figuur 29: Is het noodplan AMOK afgetoetst bij de hulpdiensten? Provincie Oost-Vlaanderen

16 procent of 8 van de respondenten in de provincie Oost-Vlaanderen geeft aan dat het noodplan AMOK is afgetoetst bij de hulpdiensten. Alle 8 medewerkers die aangeven dat het noodplan werd besproken met de hulpdiensten is werkzaam in een school in Aalst.

Figuur 30: Is het noodplan AMOK afgetoetst bij de hulpdiensten? Provincie Antwerpen

2 procent van de respondenten in de provincie Antwerpen en geeft aan dat het noodplan AMOK is afgetoetst bij de hulpdiensten.

Figuur 31: Is het noodplan AMOK afgetoetst bij de hulpdiensten? Provincie Vlaams-Brabant

Niemand die de bevraging invulde in de provincie Vlaams-Brabant zegt te weten dat er een overleg plaatsvond tussen school en hulpdiensten aangaande het noodplan AMOK.

Figuur 32: Is het noodplan AMOK afgetoetst bij de hulpdiensten? Provincie West-Vlaanderen

In West-Vlaanderen antwoord 10 procent, zijnde 1 persoon, dat er een afstemming gebeurde tussen hulpdiensten en school aangaande het noodplan AMOK.

5.3 Analyse

AMOK-situaties kunnen worden gecategoriseerd als “low probability, high impact” gebeurtenissen (Duwe et al., 2021, p.10). Hoewel de kans dat er zich een AMOK-situatie voordoet relatief klein is, is de impact wanneer het gebeurt mogelijks zeer groot. Daarom is het essentieel om de middelbare scholen, die soft targets (Hesterman, 2019, p.127) zijn, te betrekken in enerzijds preventie, en anderzijds in het kunnen reageren in geval van een AMOK-aanval.

In Frankrijk bijvoorbeeld heeft de overheid een campagne gelanceerd om hun eigen veiligheidsplan, het “plan particulier de mise en sûreté” (PPMS), te ontwikkelen. De directeur van de school is bij wet verantwoordelijk gesteld om een dergelijk plan te ontwikkelen in samenspraak met de hulpdiensten (Rodde, 2021, p.4). In de Verenigde Staten bestaat er het “run, hide, fight program”.

Onbekend is onbemand. Bij het aantal respondenten per gemeente is het opmerkelijk dat de steden en gemeentes waar er ofwel een potentieel AMOK-incident heeft plaatsgevonden, of waar er reeds een vergaande samenwerking met de politie is wat AMOK betreft in de vorm van informatiedeling of zelfs gezamenlijke oefeningen, het aantal antwoorden dat werden ingezonden een stuk hoger ligt.

In het algemeen kunnen we stellen dat noodplannen alom tegenwoordig zijn in de Vlaamse middelbare scholen, gezien ze verplicht aanwezig zijn in het kader van de welzijnswet.

65 procent van de Limburgse respondenten geeft aan te weten wat AMOK is. 78 procent van de Oost-Vlaamse respondenten geeft aan te weten wat AMOK is. In de provincie Antwerpen blijkt uit de bevraging dat 84 procent van de respondenten AMOK kent. In Vlaams-Brabant weet 61 procent van de respondenten wat AMOK inhoudt. 10 personen namen deel aan de bevraging in West-Vlaanderen. Iedereen gaf daarbij aan AMOK te kennen.

Opvallend is dat AMOK eerder wel bij directie en preventieadviseurs gekend is, en minder bij de rest. Het feit dat de noodplannen in principe geschreven worden door de preventieadviseurs, en worden gevalideerd door de directie, lijkt een logische verklaring hiervoor te zijn. Echter, rekening houdend met het gegeven dat de “restgroep” grotendeels bestaat uit leerkrachten die het kortst bij de leerlingen staan, en kunnen gezien worden als uitvoerders van de noodplannen, lijkt hier wel nog een inspanning nodig om de inhoud van de noodplannen betreffende AMOK te communiceren.

Slechts 27 procent van de respondenten geeft aan te weten dat er een noodplan aangaande AMOK bestaat in zijn of haar school. Van deze 27 procent weet ongeveer 17 procent niet wat erin staat.

Dit betekent dat ongeveer een vierde van de respondenten weet wat te doen wanneer er zich een AMOK-situatie voordoet.

Het aftoetsen van het noodplan AMOK met de hulpdiensten heeft tot doel om, in geval van een AMOK-situatie, waarbij chaos en paniek kenmerkend zijn, zo snel als mogelijk enerzijds de potentiële slachtoffers in veiligheid te brengen, en anderzijds om zo snel mogelijk de dader(s) te neutraliseren. Wanneer de hulpdiensten die ter plaatse komen geen kennis hebben van de interne noodplannen AMOK, de infrastructuur niet kennen, er niet geweten is of hetgeen weerhouden is in het noodplan ook effectief gekend is door medewerkers van de school en/of de leerlingen, en de school op zijn beurt niet weet hoe de politie te werk gaat bij AMOK-situaties, zal de aanpak van de crisis hoogst waarschijnlijk niet helemaal optimaal verlopen.

Van de 186 respondenten zijn er 10 personen die weten dat er een noodplan AMOK bestaat voor hun respectievelijke school, weten wat erin staat, en weten dat dit plan is afgetoetst met de hulpdiensten. In welke mate dit afwijkt met andere delen van het noodplan is niet geweten.

Gezien het de bedoeling van dit werk is om een meerwaarde te zijn “op het terrein”, en niet louter een werkstuk is met het oog op het behalen van het diploma van post-graduaat rampenmanagement, wordt er outreachend te werk gegaan. Er wordt actief contact gezocht

met onder andere het Atlas-college te Genk, om samen te bekijken welke meerwaarde deze studie zou kunnen zijn en welke stappen we samen zouden kunnen nemen ter verbetering van de weerbaarheid van deze school.

Uit de persoonlijke contacten met deze middelbare scholen, waaronder het Atlas college te Genk, blijkt dat AMOK inderdaad als een belangrijk topic wordt gezien, maar gezien de kans dat het voorvalt klein is, het ontwikkelen van een noodplan AMOK geen prioriteit is voor de school. Bovendien bestaat er de vrees om paniek te creëren bij het bespreken van AMOK met “de werkvloer”.

Voor het Atlas College kwam de bevraging op zich te agressief over, en werd er na overleg door de directie besloten de bevraging niet te beantwoorden, noch door te sturen naar anderen. Bij bepaalde andere scholen is er, ondanks enige terughoudendheid, interesse gewekt. Voorbeeld hiervan is de uitnodiging die auteur van dit werk mocht ontvangen van het SPOC-overleg te Bree. Dit SPOC-overleg is een overleg met de directies van de scholengemeenschap Sint-Michiel (3500 leerlingen, waarvan 1000 in Peer), het CLB, de jeugddiensten van Bree/Bocholt, een hoofdinspecteur van politie van de politiezone CARMA en Kempenland. Er wordt een half uur tijd voorzien om samen te bekijken in welke mate de PZ CARMA een meerwaarde kan bieden aan de scholen zowel in de preventieve als de reactieve fase.

Andere scholen zijn minder geïnteresseerd in een noodplan AMOK, maar vragen hulp bij het ontwikkelen van de algemene noodplannen.

6 Aanbevelingen

6.1 *Verbetervoorstellen*

In dit werk is er dieper ingegaan op de awareness en weerbaarheid van middelbare scholen van en tegen AMOK-situaties, als deel van een noodplan. Er is onderzoek gedaan naar best practices en bestaande lokale initiatieven om de middelbare scholen beter te wapenen tegen AMOK.

Middelbare scholen dienen een risicoanalyse te maken voor AMOK-situaties. Uit de antwoorden ontvangen naar aanleiding van de bevraging “weerbaar tegen AMOK” blijkt dat de kennis over AMOK in de Vlaamse middelbare scholen beperkt is. Nog beperkter is de aanwezigheid van uitgewerkte noodplannen AMOK in de middelbare scholen. Bovendien worden de aanwezige noodplannen zelden afgestemd met de hulpdiensten.

Er lijkt slechts een gering besef te zijn van de dreiging die uitgaat van potentiële AMOK-situaties. Net zoals elk goed noodplan gebaseerd is op een degelijke risicoanalyse van de instelling, is dat voor een noodplan AMOK niet anders. Wat is de ligging, welke zijn de toegangen, welke zijn de gevoelige plaatsen, zoals gasaansluitingen en elektriciteitskasten, wie zijn de leerlingen, wat is hun achtergrond, wie zijn de leerkrachten, zijn er genoeg aanspreekpunten op school voor leerlingen en leerkrachten waar ze in vertrouwen zorgen en bezorgdheden kunnen bespreken, is er een public address aanwezig, zijn er veel ramen, ...

Een dergelijke risicoanalyse lijkt een taak te kunnen zijn voor de interne dienst voor preventie en bescherming op het werk (Welzijn op school, z.d.). Bij het ontwikkelen van het noodplan AMOK kan het betrekken van de politie eventueel een weerwaarde zijn. Het plan zal zonder twijfel best wel besproken worden met de hulpdiensten.

Middelbare scholen voorzien best in een noodplan AMOK op maat van de school.

De maatregelen die voortvloeien uit de risicoanalyse vormen de basis voor het noodplan AMOK. Zoals gesteld zijn er preventieve en reactieve principes die toepasbaar zijn op een brede waaier van onderwijsinstellingen, zoals bijvoorbeeld het run-hide-fight principe, maar ook maatregelen die enkel in specifieke gevallen van toepassing kunnen zijn, zoals bijvoorbeeld vluchtroutes, fysieke barrières, of manieren van alarmeren.

Middelbare scholen dienen een denkoefening te maken over beveiliging.

De meeste middelbare scholen kiezen ervoor om open en toegankelijk te zijn. Desalniettemin mogen de instellingen de dreiging vanuit de huidige maatschappij niet onderschatten. Er dient meer nagedacht te worden over de aanpak van beveiliging van de school in zowel de dagelijkse werking, als tijdens incidenten. Onze Vlaamse onderwijsinstellingen hoeven daarom geen oninneembare vesting te worden, maar men zou op zoek moeten gaan naar een evenwicht tussen de nood om open en toegankelijk te zijn, maar tegelijk ook voldoende infrastructurele en psychosociale veiligheid bieden voor leerlingen en personeel. Wat dient er te gebeuren als er een ontevreden ouder aan de schoolpoort staat? Of wat met de geschorste leerling die verhaal komt halen bij leerkracht of secretariaat?

In functie van een degelijke risicoanalyse, waarvan hierboven sprake, zou bijvoorbeeld kunnen blijken dat het opportuun is om de schoolpoort of zelfs de klaslokalen te sluiten tijdens de lessen. Of is het opportuun om ten allen tijde te weten wie wel of niet aanwezig is op de campus door middel van aanwezigheidslijsten, pasjes voor bezoekers of werklieden, en dergelijke meer? Hoe kunnen we awareness creëren bij personeel om diegenen die niet gekend zijn en geen pasje dragen aan te spreken? Of is het inzetten van bewakingspersoneel nuttig, zoals het geval is bijvoorbeeld in sommige Joodse scholen?

Middelbare scholen dienen een denkoefening te maken aangaande communicatie.

Communicatie is ongelooflijk belangrijk, zowel in de preventieve fase, als in de reactieve fase net zoals na een incident.

Preventief is het van belang te communiceren over het noodplan AMOK. Aan wie de inhoud van het noodplan te communiceren, bestaan verschillende meningen. De cel team use of force van de Federale Politie is van mening dat de leerlingen niet betrokken mogen worden bij oefeningen aangaande AMOK, om niet als inspiratiebron te dienen enerzijds, en anderzijds om de potentiële daders niet te informeren over interne noodplannen waarbij kennis van deze plannen zou kunnen leiden tot nog meer slachtoffers.

In de reactieve fase, gekenmerkt door chaos, is het belangrijk om duidelijk en snel te communiceren naar de hulpdiensten, de aanwezigen te alarmeren, en de buitenwereld te informeren uit de buurt te blijven volgens de voorgeschreven principes van de reflexcommunicatie (Bastais et al., 2016, p.46).

De drie basisregels (GO! Pro, z.d.) van reflex- of crisiscommunicatie:

- Communiceer snel en regelmatig
- Communiceer correct en transparant maar ook empathisch
- Zorg voor een consistente boodschap aan alle doelgroepen: vertrek vanuit één kernboodschap

Na het incident dient de pers te woord gestaan te worden, dienen derden, zoals ouders van leerlingen, en partners van personeelsleden betrokken in het incident, op de hoogte gebracht te worden, heeft de familie van aanwezige leerlingen en medewerkers een hoop vragen, en niet in het minst dient er informatie gedeeld te worden met de aanwezigen en moet er ook omgekeerd geluisterd worden naar de betrokkenen om nazorg op te starten, maar ook in het kader van het gerechtelijke onderzoek dat opgestart wordt naar aanleiding van de gebeurtenissen.

Deze communicatie wordt gevoerd in een samenwerkingsverband van de school met de hulpdiensten en de bestuurlijke overheden.

Het is duidelijk dat communicatie omtrent noodsituaties meerdere facetten behelst, en best per doelgroep een duidelijk plan wordt opgesteld. Het is vooral van belang dat er bepaald wordt wanneer er gecommuniceerd wordt, door wie en via welk kanaal.

Middelbare scholen dienen te werken aan het verhogen van het risicobewustzijn bij medewerkers.

Hoewel de incidentie van AMOK-situaties laag is, is de dreiging reëel en de impact zeer groot. Door medewerkers bewust te maken van de risico's, en te informeren over het noodplan AMOK, zullen ze beter in staat zijn verontrustende gedragsveranderingen op te merken en eventueel hierop te reageren, en zullen ze beter in staat zijn om correct te reageren in geval van een AMOK-incident, en zichzelf en anderen beter te beschermen. Het verhogen van risicobewustzijn zal bijdragen aan een verbetering van de veiligheidscultuur en zelfredzaamheid, waardoor medewerkers zich waarschijnlijk ook veiliger zullen voelen.

Infosessies en oefeningen moeten gericht zijn op situatierkenning en basisinstructies.

Net zoals de wettelijk verplichte jaarlijkse evacuatieoefening bij brand, dienen er voor alle onderdelen van het algemene noodplan, waaronder ook AMOK, opleidingen en oefeningen te worden voorzien. Medewerkers dienen getraind te worden op het herkennen van incidenten, het uitvoeren van een snelle alarmering, en het uitvoeren van de basisveiligheidsinstructies.

De principes van het run-hide-fight principe dient gekend te zijn, evenals evacuatie routes en schuilplaatsen. Het belang van oefeningen kan niet voldoende onderstreept worden.

6.2 Methodologie

Op welke wijze kan de politie het personeel van middelbare scholen op een toegankelijke en effectieve manier informeren over proactieve en preventieve maatregelen inzake AMOK die scholen kunnen nemen?

Met deze onderzoeksvraag heeft collega Lauren Snijkers een actieplan ontwikkeld (Snijkers, 2025).

In het kader van gemeenschapsgerichte politiezorg, is het belangrijk dat de politie alle knowhow die ze bezit omtrent de bestrijding van AMOK aan de partners te bezorgen, waaronder ook de middelbare scholen. Middelbare scholen dienen maatregelen te nemen, zowel in de proactieve als in de reactieve fase, met als ultieme doel AMOK-situaties te vermijden, of ten minste het aantal slachtoffers tot een minimum te beperken.

In het werkstuk van collega Lauren, gepresenteerd ter afstuderen als hoofdinspecteur van politie, worden er meerdere suggesties gedaan met betrekking tot de methodologie van het delen van informatie omtrent AMOK. Zowel het actief aanbieden van informatie, de zogenaamde push methode, als het louter ter beschikking stellen van informatie, de pull methode, worden besproken.

Uit de conclusies van het werkstuk komen de volgende methodes naar voren als voorkeur:

- Implementatie van een fiche AMOK in de noodplannen van de school op maat van de school en in overleg met de desbetreffende lokale politiezone
- Het ontwikkelen van een communicatieplan door de desbetreffende lokale politiezone omtrent AMOK ten aanzien van de middelbare scholen op haar grondgebied, idealiter door de communicatiedienst van de politiezone in overleg met haar cel geweldsbeheersing. Het aanbieden van webinars om de scholen “warm te maken” voor vervolgstappen lijkt hierbij aangewezen.
- Het organiseren van infosessies aan middelbare scholen omtrent maatregelen tegen AMOK.

De uitrol van de verspreiding van informatie omtrent AMOK dient plaats te vinden in meerdere fases, gaande van het “warm maken” van middelbare scholen en het sensibiliseren aangaande de gevaren wat AMOK betreft, tot het ontwikkelen van een AMOK-fiche op maat van de school in samenwerking met politie, het implementeren van bijvoorbeeld infrastructurele maatregelen, en het organiseren van infosessies voor leidinggevend en leerkrachten. Het ultieme doel lijkt het organiseren van AMOK-oefeningen te zijn op de scholen in een realistische setting.

6.3 Verder onderzoek

Dit onderzoek heeft zich toegespitst op de Vlaamse middelbare scholen. Verder onderzoek zou kunnen uitwijzen hoe het zit met de weerbaarheid in het Brussels hoofdstedelijk gewest en in Wallonië. Ook buiten de eigen landsgrenzen zou onderzocht kunnen worden in welke mate middelbare scholen weerbaar zijn tegen AMOK-situaties.

Een andere interessante onderzoeksvraag zou kunnen zijn hoe weerbaar het kleuter-, lager-, en hoger onderwijs zijn in het kader van AMOK. En wat met kinderdagverblijven en andere openbare instellingen? Heeft het lessenpakket dat het NCCN aanbiedt aan lagere scholen zijn vruchten reeds afgeworpen?

Heeft het op langere termijn zin om onderwijsinstellingen te verplichten aan de slag te gaan met het concept AMOK? Of zullen de scholen die verplicht worden noodplannen uit te werken of aanwezig te zijn bij infosessies verder geen inspanning verrichten wanneer de verplichting wegvalt?

Heeft het zin om leerlingen te betrekken bij oefeningen waarbij er AMOK-situaties gesimuleerd worden? De cel team use of force van de Federale Politie is van mening dat men ten allen tijde dient te vermijden leerlingen te betrekken in oefeningen om ze enerzijds niet “slimmer te maken”, en anderzijds geen inspiratiebron te vormen voor mogelijks toekomstige acties. Dit advies, dat niet bindend lijkt te zijn, wordt alvast door de PZ Aalst naast zich neer gelegd.

Wat is de impact van het betrekken van leerlingen in AMOK-simulaties op de leerlingen?

Welk is de meest aangewezen manier om een mentaliteitswijziging teweeg te brengen bij directies van middelbare scholen om in te zetten op weerbaarheid in het kader van fysieke veiligheid in het algemeen, en AMOK-situaties in het bijzonder?

Hoe is het gesteld met de kennis van andere delen van het noodplan? Welke noodplanningsfiches zijn beter gekend als andere, en wat is hiervan de oorzaak?

7 Besluit

Scholen moeten geen oninneembare vestingen worden. Onze middelbare scholen worden gekenmerkt door het open karakter, veelal zonder uitgebreide toegangscontroles, camerabewaking of schoolextern veiligheidspersoneel.

De ervaring in het buitenland is bovendien dat maatregelen als detectiepoortjes en het inhuren van veiligheidsagenten niet altijd leiden tot een veiligere school (Jonson, 2017, p.9). Het gezonde verstand moet de basis blijven van alle maatregelen. Sociale maatregelen gericht op het creëren van een veilig sociaal schoolklimaat kunnen mogelijk meer effect hebben dan fysieke barrières om wapens uit de school te weren. De te nemen maatregelen hebben daarom niet alleen maar betrekking op fysieke maatregelen of op gedragingen van schoolpersoneel, maar dienen ook om de zelfredzaamheid van personeel en leerlingen tijdens eventuele AMOK-situaties te bevorderen en te faciliteren.

Weerbaarheid tegen AMOK gaat van het creëren van een veilige sociale schoolomgeving, het herkennen van bepaalde signalen van een leerling die het moeilijk heeft, en het reageren op deze signalen, tot het voorzien van fysieke barrières die medewerkers en leerlingen minder kwetsbaar stellen in geval van AMOK, het oefenen van AMOK-situaties, al dan niet met de deelname van leerlingen, en het aanleren van de meest aangewezen reactie.

Uit de resultaten van de bevraging blijkt dat kennis van AMOK, het al dan niet beschikken over en het kennen van een noodplan AMOK op maat van de school, en het organiseren van oefeningen, al dan niet samen met de leerlingen, vrij gering is.

Het lijkt er bovendien op dat het al dan niet aan de slag gaan met een noodplan AMOK vrijblijvend is, en sterk afhankelijk van de betreffende directies, het initiatief van bepaalde politionele actoren, en de bereidheid van bestuurlijke overheden om scholen te motiveren zich bezig te houden met deze materie.

Het verloop van crisissituaties is grillig, en moeilijk te voorspellen. Om als organisatie adequaat te kunnen handelen in een crisissituatie is het van belang om gebruik te kunnen maken van eenvoudige procedures. Regelmatig oefenen in uiteenlopende, ingrijpende en verrassende scenario's en een grondige evaluatie van die oefeningen moeten leiding, personeel en leerlingen vaardig maken in de omgang met geweldsincidenten.

Het ontwikkelen van een noodplan AMOK is belangrijk gezien het een soort houvast geeft om in de chaos van een AMOK-situatie een zekere orde aan te brengen.

Steeds meer worden ook Europese scholen geïmplementeerd in AMOK-situaties. Het is dan ook essentieel om adequaat voorbereid te zijn. In dit verband lijkt er een aanzienlijke ruimte tot verbetering te zijn. Slechts een kleine minderheid van de Vlaamse middelbare scholen is actief aan de slag met een noodplan AMOK. Bovendien kunnen verschillende aspecten van deze noodplannen verder verbeterd worden door een afstemming bij de hulpdiensten, bijvoorbeeld door samen na te denken over evacuatie routes, verzamelplaatsen, manieren van alarmeren en communiceren, het opwerpen van fysieke barrières, en dergelijke meer.

Samenvattend kan er gesteld worden dat er vooral nood is aan een verandering in mentaliteit. Het besef moet nog groeien dat het gastvrije en open karakter van de Vlaamse middelbare scholen ook risico's met zich meebrengt en dus best samengaat met de nodige infrastructurele en psychosociale maatregelen om te vermijden dat ze als soft target al te kwetsbaar zijn voor personen met slechte bedoelingen in het algemeen, en AMOK-situaties in het bijzonder.

8 Referentielijst

Boeken en artikels

- Bastait, I., Eggers, K., & Eyckmans (2016). J., *Klaar voor de crisis, handleiding bij crisiscommunicatie*, COMM Collection.
- Bonanno, C., & Levenson, R. (2014). *School shooters: History, current theoretical and empirical findings, and strategies for prevention*, SAGE open.
- Czescik, R., & Truchan, R. (2018). *Active shooter – Challenge for law and tactics in Europe*, Police Academy in Szczytno.
- Duwe, G., Sanders, N., & Rocque, M. (2021). *Forecasting the severity of mass public shootings in the United States*, Journal of quantitative criminology, Springer science and business media.
- Foret, P. (2024). *Presentatie infosessie AMOK voor middelbare scholen*, Politie Brussel Hoofdstad Elsene.
- Hesterman, J. (2019). *Soft target hardening, protecting people from attack*, Routledge
- Hoge Gezondheidsraad, (2016). *Advies van de Hoge Gezondheidsraad nr.9235: Nucleaire ongevallen, leefmilieu en gezondheid in het post-Fukushimatijdperk – rampenplanning*, College van de Hoge Gezondheidsraad.
- Jonson, C. (2017). *Preventing school shootings: the effectiveness of safety measures*, Victims and offenders, Routledge.
- Kriek, F., Van Den Tillaart, J., & Van Cooten, E. (2011). *Handreiking preventie en omgaan met schoolaanslagen*, Windesheim Hogeschool.
- Rodde, A. (2021). *An American perspective on AMOK attacks*, HAL open science.
- Snijkers, L. (2025). *Actieplan: Proactief tegen AMOK*, Provinciale Politie Limburg.
- Strategisch Platform Geweldsbeheersing Federale Politie, (2025). *Brondocument: Proactie AMOK, Als instelling zich voorbereiden op een incident*, Federale Politie.
- Vast comité van toezicht op de politiediensten, (z.d.). *Beeldvorming en fenomeenanalyse bij de geïntegreerde politie betreffende geweld door de politie en geweld tegen de politie*, GPI.

Websites

- Antwerpen SHIELD. (z.d.). SHIELD PZ Antwerpen <https://www.antwerpenshield.be>
- Antwerpen SHIELD. (z.d.). *Wat te doen bij een AMOK-incident*. SHIELD PZ Antwerpen. <https://www.antwerpenshield.be/nl/publicatie/wat-te-doen-bij-een-amok-incident>
- Antwerpen SHIELD. (z.d.) *Proactieve maatregelen tegen AMOK*. SHIELD PZ Antwerpen. <https://www.antwerpenshield.be/nl/infographic/proactieve-maatregelen-amok>

Crisis Consultancy, Training and Management. (z.d.). *Crisisaanpak oefenen?*. CCTM.

<https://cctm.be/crisisaanpak-oefenen/>

De Morgen. (25 nov 2013). *Drama Columbine inspiratie voor schutter bloedbad Newton*. De

Morgen. [https://www.demorgen.be/nieuws/drama-columbine-inspiratie-voor-schutter-](https://www.demorgen.be/nieuws/drama-columbine-inspiratie-voor-schutter-bloedbad-newton~be89027a/)

[bloedbad-newton~be89027a/](https://www.demorgen.be/nieuws/drama-columbine-inspiratie-voor-schutter-bloedbad-newton~be89027a/)

De Morgen. (6 aug 2016). *Twee politieagentes met machete aangevallen in Charleroi, dader*

neergeschoten en overladen. De Morgen. [https://www.demorgen.be/nieuws/twee-](https://www.demorgen.be/nieuws/twee-politieagentes-met-machete-aangevallen-in-charleroi-dader-neergeschoten-en-overleden~b0dade60/)

[politieagentes-met-machete-aangevallen-in-charleroi-dader-neergeschoten-en-](https://www.demorgen.be/nieuws/twee-politieagentes-met-machete-aangevallen-in-charleroi-dader-neergeschoten-en-overleden~b0dade60/)

[overleden~b0dade60/](https://www.demorgen.be/nieuws/twee-politieagentes-met-machete-aangevallen-in-charleroi-dader-neergeschoten-en-overleden~b0dade60/)

De Standaard. (z.d.) *Reconstructie Parijs*. De Standaard.

<https://www.standaard.be/reconstructie-parijs>

Escala. (z.d.). *AMOK meer dan een dolle schutter*. Escala.

<https://escala.be/search/resultaten?zoekterm=amok-meer-dan-een -dolle-schutter>

FOD werkgelegenheid, arbeid en sociaal overleg. (z.d.). *FAQ*.

<http://www.werk.belgie.be/defaultNews.aspx?id=41385>

<https://data->

[onderwijs.vlaanderen.be/edulex/document.aspx?docid=14606#:~:text=De%20omzendbrief%20](https://data-onderwijs.vlaanderen.be/edulex/document.aspx?docid=14606#:~:text=De%20omzendbrief%20PLP%2041%20schetst,terecht%20kunnen%20met%20vragen)

[0PLP%2041%20schetst,terecht%20kunnen%20met%20vragen](https://data-onderwijs.vlaanderen.be/edulex/document.aspx?docid=14606#:~:text=De%20omzendbrief%20PLP%2041%20schetst,terecht%20kunnen%20met%20vragen)

G4S. (z.d.). *Omgaan met AMOK-situaties*. G4S. [https://catalogue-](https://catalogue-g4strainingconsultancy.dendreo.com/formation/74/amok-nl)

[g4strainingconsultancy.dendreo.com/formation/74/amok-nl](https://catalogue-g4strainingconsultancy.dendreo.com/formation/74/amok-nl)

Het Belang Van Limburg. (4 apr 2020). *Twee doden bij mesaanval in zuidoosten van*

Frankrijk. HBVL. [https://www.hbvl.be/buitenland/twee-doden-bij-mesaanval-in-zuidoosten-](https://www.hbvl.be/buitenland/twee-doden-bij-mesaanval-in-zuidoosten-van-frankrijk/34218548.html)

[van-frankrijk/34218548.html](https://www.hbvl.be/buitenland/twee-doden-bij-mesaanval-in-zuidoosten-van-frankrijk/34218548.html)

Kennisplatform voor de GO! Professional. (z.d.) *De kneepjes van crisiscommunicatie*. GO!

Pro. [https://pro.g-o.be/themas/communicatie/crisiscommunicatie/de-kneepjes-van-](https://pro.g-o.be/themas/communicatie/crisiscommunicatie/de-kneepjes-van-crisiscommunicatie/)

[crisiscommunicatie/](https://pro.g-o.be/themas/communicatie/crisiscommunicatie/de-kneepjes-van-crisiscommunicatie/)

Kennisplatform voor de GO! professional. (z.d.). *Voorbereid op noodsituaties: update je*

intern noodplan. GO! Pro. [https://pro.g-](https://pro.g-o.be/themas/communicatie/crisiscommunicatie/voorbereid-op-noodsituaties-update-je-intern-noodplan/)

[o.be/themas/communicatie/crisiscommunicatie/voorbereid-op-noodsituaties-update-je-intern-](https://pro.g-o.be/themas/communicatie/crisiscommunicatie/voorbereid-op-noodsituaties-update-je-intern-noodplan/)

[noodplan/](https://pro.g-o.be/themas/communicatie/crisiscommunicatie/voorbereid-op-noodsituaties-update-je-intern-noodplan/)

Klasse. (27 nov 2023). *School shooting: Ben je voorbereid op een AMOK-situatie?*. Klasse

<https://www.klasse.be/74937/school-shooting-ben-je-voorbereid-op-een-amok-situatie/>

Nationaal Crisiscentrum. (z.d.). *Tips voor scholen*. NCCN. <https://crisiscentrum.be/nl/wat-kan-jij-doen/bereid-je-voor/scholen/tips-voor-scholen>

Nationaal Crisiscentrum. (z.d.) *Lessenpakket voor lager onderwijs*. NCCN.

<https://crisiscentrum.be/nl/wat-kan-jij-doen/bereid-je-voor/scholen/lessenpakket-voor-lager-onderwijs> <https://onderwijs.vlaanderen.be/nl/directies-administraties-en-besturen/organisatie-en-beheer/welzijn-veiligheid-en-gezondheid/noodplanning-scholen-en-internaten-bereid-je-voor-op-een-noodsituatie>

Nationaal Crisiscentrum. (z.d.). *Terrorisme en extremisme*. NCCN.

<https://crisiscentrum.be/nl/risicos-belgie/veiligheidsrisicos/terrorisme-en-extremisme>

Nederlands Openbaar Ministerie. (28 jun 2019). *Steekpartij 5 mei: verwarde man met terroristisch oogmerk*. OM. <https://www.om.nl/actueel/nieuws/2019/06/28/steekpartij-5-mei-verwarde-man-met-terroristisch-oogmerk>

VRT. (25 sep 2018). *Proces aanslag Joods museum start in januari*. VRT.

<https://www.vrt.be/vrtnws/nl/2018/09/25/proces-aanslag-joods-museum-start-in-januari/>

VRT. (23 jan 2019). *10 jaar geleden drong Kim De Gelder kinderdagverblijf Fabeltjesland binnen: “Ik kom voor inlichtingen”*. VRT. <https://www.vrt.be/vrtnws/nl/2019/01/22/10-jaar-geleden-drong-kim-de-gelder-kinderdagverblijf-fabeltjesland>

VRT. (17 dec 2020). *Thalys terrorist veroordeeld tot levenslange gevangenisstraf*. VRT.

<https://www.vrt.be/vrtnws/nl/2020/12/17/thalys-terrorist-veroordeeld/>

VRT. (18 mei 2021). *Schietpartij in Luik*. VRT.

<https://vrt.be/vrtnws/nl/dossiers/2021/05/schietpartij-in-luik/>

VRT. (9 okt 2021) *18-jarige die Kortrijk en Waregem opschrikte, is aangehouden: “sprak die dag met vrienden, maar niemand belde politie”*. VRT.

<https://www.vrt.be/vrtnws/nl/2021/10/19/onderzoeksrechter-vives/>

VRT. (2 jun 2024) *Agent overladen die vrijdag zwaargewond raakte bij mesaanval in Mannheim, in Duitsland*. VRT.

<https://www.vrt.be/vrtnws/nl/2024/06/02/duitse-politieagent-die-neergestoken-werd-bij-mesaanval-op-uite>

VRT. (18 nov 2024). *Begeleiding voor leerlingen na incident met vuurwapen op middelbare school in Sint-Niklaas*. VRT. <https://www.vrt.be/vrtnws/nl/2024/11/18/ondersteuning-voor-leerlingen-van-school-in-sint-niklaas-waar-l/>

VRT. (25 nov 2024). *Dreiging scholen*. VRT.

<https://www.vrt.be/nwsnwsnws/nl/post/2024/11/25/dreigingscholen/>

VRT. (9 jan 2025). *Politie Aalst oefent op gewapende incidenten met rollenspel in 10 middelbare scholen*. VRT. <https://www.vrt.be/vrtnws/nl/2025/01/09/politie-aalst-oefent-op-gewapende-incidenten-in-10-middelbare-sc/>

VRT. (23 feb 2025). *Dode en twee politiemensen zwaargewond bij mesaanval in Frankrijk, 4 verdachten opgepakt*. VRT. <https://www.vrt.be/vrtnws/nl/2025/02/22/mesaanval-mulhouse-dode/>

VRT. (z.d.) *Aanslag op Zweden in Brussel*. VRT. <https://www.vrt.be/vrtnws/nl/dossiers/2023/10/terreuraanval-brussel/>

Welzijn op school. (z.d.). *De interne dienst voor preventie en welzijn op het werk*. <https://www.welzijn-op-school.be/organisatstructuur/deinternedienstvoorpreventieenbescherming.aspx>

9 Bijlage

9.1 *Bijlage 1: Canvas intern noodplan fiche “AMOK-situaties”*

Wat te doen bij AMOK-situaties?	
1. Blijf kalm en geef alarm • Verwittig de directie en/of het secretariaat • zo vlug mogelijk de politie verwittigen en informatie geven • Iedereen zo vlug mogelijk informeren via intercom (voorkom paniek) Indien de school niet over een intercomsysteem beschikt: iedereen waarschuwen via een ander, op voorhand afgesproken signaal. Dit signaal moet zeer duidelijk te onderscheiden zijn van het afgesproken signaal voor evacuatie en voor brand. • Activeer de lock down procedure (personeel en leerlingen sluiten zichzelf op in de lokalen waar ze zich bevinden). • Duidelijke instructie geven met betrekking de situatie ○ Met hoeveel zijn de daders? ○ Waar bevind(t)(en) hij/zij zich precies? ○ Wat is de beschrijving van de dader(s)? ○ Werd een vuurwapen gebruikt? Ander wapen? ○ Hoeveel slachtoffers? Waar? Ernst verwondingen? • Het is af te raden om een codetaal te gebruiken (na een tijd is het niet meer voor iedereen duidelijk wat bedoeld wordt en hoe hierop te reageren). Het verdient absolute aanbeveling om te investeren in een intercomsysteem, van welk type ook, dat toelaat om zeer snel alle aanwezigen in de organisatie of instelling te verwittigen. • De verantwoordelijke van de organisatie moet zich ter beschikking houden bij aankomst van de politieploeg(en) op een afgesproken plaats. Bedoeling: ✓ Geven van bijkomende/recentste informatie. ✓ Overhandiging van de plattegrond van de schoolgebouwen, nummering van de lokalen, aanwezigheidslijsten leerlingen en personeel, plaatsaanduiding afsluitkranen van de nutsvoorzieningen aan de politie, eventueel de foto van de verdachte(n) indien het om een geïdentificeerde leerling van de school zou gaan.	

✓ Aanwijzingen kunnen geven over het gebouw; “ gids “ (op afstand) voor de tussenkomende ploegen. De herkenbaarheid wordt verhoogd indien deze persoon een hesje zou dragen.	
2. Lock-down-procedure - Alle aanwezigen in de school blijven in de lokalen, deuren worden slotvast gemaakt langs binnen of gebarricadeerd en de personen schuilen (op de grond liggen), weg van vensters en deuren (zodat zij niet kunnen gezien worden). - Indien de lokalen grote ramen hebben, dient op voorhand bekeken te worden hoe het beste kan gehandeld worden. Personen blijven stil liggen en geven eventueel informatie over de dader(s) via Gsm. Gsm's moeten op “stil” gezet worden. - Organiseren van begeleiding, nazorg. - Uitzondering voor een lock down: - Brand - evacuatie indien de dader niet in de omgeving gelokaliseerd is en zich een uitgang in de onmiddellijke nabijheid bevindt.	

9.2 Bijlage 2: Lijst van bevraagde middelbare scholen

net	naam
Vrij gesubsidieerd onderwijs	Scholengemeenschap voor katholiek secundair onderwijs Scholen aan de Durm
Vrij gesubsidieerd onderwijs	Scholengemeenschap voor katholiek secundair onderwijs Oost-Brabant
Gemeenschapsonderwijs	Scholengemeenschap Aarschot-Diest-Tessenderlo
Vrij gesubsidieerd onderwijs	Scholengemeenschap voor katholiek secundair onderwijs Noordwest-Brabant
Vrij gesubsidieerd onderwijs	Scholengemeenschap voor katholiek secundair onderwijs Vorselaar-Nijlen
Gemeenschapsonderwijs	Scholengemeenschap van het gemeenschapsonderwijs Brussel
Vrij gesubsidieerd onderwijs	Scholengemeenschap voor katholiek secundair onderwijs Sint-Gorik Brussel
Vrij gesubsidieerd onderwijs	Scholengemeenschap voor katholiek secundair onderwijs Scholen aan de Leie
Vrij gesubsidieerd onderwijs	Scholengemeenschap voor katholiek secundair onderwijs Bertinus Collectief
Gemeenschapsonderwijs	Scholengemeenschap Secundair Onderwijs Leuven
Gemeenschapsonderwijs	Scholengemeenschap Waasland 17
Vrij gesubsidieerd	Scholengemeenschap voor katholiek secundair onderwijs Heistop-den-Berg L

onderwijs	Katholieke scholen
Vrij gesubsidieerd onderwijs	Scholengemeenschap voor katholiek secundair onderwijs DRIEKL ANK Over
Officieel gesubsidieerd onderwijs	Tervuren-Zaventem
Vrij gesubsidieerd onderwijs	Scholengemeenschap GIB/GITOK
Gemeenschapsonderwijs	Scholengemeenschap voor katholiek secundair onderwijs Hasp-O
Vrij gesubsidieerd onderwijs	Scholengemeenschap Kortrijk
Officieel gesubsidieerd onderwijs	Scholengemeenschap voor katholiek secundair onderwijs Geraardsbergen
Vrij gesubsidieerd onderwijs	Scholengemeenschap voor katholiek secundair onderwijs Prizma
Officieel gesubsidieerd onderwijs	Scholengemeenschap van het Provinciaal en Stedelijk Onderwijs Limburg
Vrij gesubsidieerd onderwijs	Scholengemeenschap voor katholiek secundair onderwijs KOGKA
Officieel gesubsidieerd onderwijs	Scholengemeenschap Artevelde
Gemeenschapsonderwijs	Scholengemeenschap Eeklo-Maldegem-Zelzate
Gemeenschapsonderwijs	Scholengemeenschap Reinaert
Vrij gesubsidieerd onderwijs	Scholengemeenschap voor katholiek secundair onderwijs Karel De Goede
Vrij gesubsidieerd onderwijs	Scholengemeenschap voor katholiek secundair onderwijs SALEM
Vrij gesubsidieerd onderwijs	Scholengemeenschap voor katholiek secundair onderwijs Kardinaal Cardijn
Gemeenschapsonderwijs	Scholengemeenschap GO! Fluxus regio Lier/Mortsel/Edegem
Gemeenschapsonderwijs	Scholengemeenschap GO! Fluxus regio Geel/Herentals/Westerlo
Gemeenschapsonderwijs	Scholengemeenschap Geraardsbergen-Brakel-Herzele-Zottegem
Gemeenschapsonderwijs	Scholengemeenschap GO! Fluxus regio Mol
Gemeenschapsonderwijs	Scholengemeenschap Dendermonde-Hamme
Gemeenschapsonderwijs	Scholengemeenschap Secundair Onderwijs SCOOP
Gemeenschapsonderwijs	Scholengemeenschap INVENTO
Gemeenschapsonderwijs	Scholengemeenschap SO Xpert
Gemeenschapsonderwijs	Scholengemeenschap GO! Fluxus regio Turnhout
Gemeenschapsonderwijs	Scholengemeenschap van het gemeenschapsonderwijs Lanaken - Tongeren - S
Gemeenschapsonderwijs	Truiden
Gemeenschapsonderwijs	Scholengemeenschap Mechelen-Keerbergen-Heist O/D Berg
Gemeenschapsonderwijs	Scholengemeenschap Avelgem-Kortrijk-Oudenaarde-Ronse
Vrij gesubsidieerd onderwijs	Scholengemeenschap KRACHT
Gemeenschapsonderwijs	Scholengemeenschap Oostende
Gemeenschapsonderwijs	Scholengemeenschap Aalter-Deinze-Tielt-Waregem
Gemeenschapsonderwijs	Scholengemeenschap Hasselt
Vrij gesubsidieerd onderwijs	Scholengemeenschap voor katholiek secundair onderwijs Boom-Bornem-Puun
Vrij gesubsidieerd onderwijs	Scholengemeenschap voor katholiek secundair onderwijs Vilvoorde
Gemeenschapsonderwijs	Scholengemeenschap van het gemeenschapsonderwijs nr.1 Antwerpen-Womn

	Zwijndrecht
Gemeenschapsonderwijs	Scholengemeenschap Roeselare-Menen
Vrij gesubsidieerd onderwijs	Scholengemeenschap voor katholiek secundair onderwijs Leuven
Vrij gesubsidieerd onderwijs	Scholengemeenschap voor katholiek secundair onderwijs Meetjesland
Vrij gesubsidieerd onderwijs	Scholengemeenschap voor katholiek secundair onderwijs WIJS!
Vrij gesubsidieerd onderwijs	Scholengemeenschap Ichthus
Gemeenschapsonderwijs	GO! Scholengemeenschap impact
Vrij gesubsidieerd onderwijs	Scholengemeenschap voor katholiek secundair onderwijs Tessenderlo-Leopold
Gemeenschapsonderwijs	Lummen
Vrij gesubsidieerd onderwijs	Scholengemeenschap Gent 22
Vrij gesubsidieerd onderwijs	KSGWL Katholieke Scholengemeenschap Wetteren-Lede
Vrij gesubsidieerd onderwijs	VORM - Katholieke Scholen Regio Mechelen
Vrij gesubsidieerd onderwijs	Scholengemeenschap Secundair Onderwijs AMO Asse-Merchtem-Opwijk
Vrij gesubsidieerd onderwijs	Scholengemeenschap voor katholiek secundair onderwijs Oscar Romero
Vrij gesubsidieerd onderwijs	Scholengemeenschap voor katholiek secundair onderwijs Ekeren- Merksem
Vrij gesubsidieerd onderwijs	Scholengemeenschap voor katholiek secundair onderwijs Antwerpen-Oost
Vrij gesubsidieerd onderwijs	Scholengemeenschap voor katholiek secundair onderwijs Onze-Lieve-Vrouw-Antwerpen
Vrij gesubsidieerd onderwijs	Katholieke Scholengemeenschap Noorderkempen
Vrij gesubsidieerd onderwijs	Scholengemeenschap voor katholiek secundair onderwijs Voorkempen
Vrij gesubsidieerd onderwijs	Scholengemeenschap voor katholiek secundair onderwijs Malle-Zandhoven
Vrij gesubsidieerd onderwijs	Scholengemeenschap voor katholiek secundair onderwijs Markdal
Vrij gesubsidieerd onderwijs	Scholengemeenschap voor katholiek secundair onderwijs regio Turnhout
Vrij gesubsidieerd onderwijs	Scholengemeenschap voor katholiek secundair onderwijs Mol
Vrij gesubsidieerd onderwijs	Scholengemeenschap voor katholiek secundair onderwijs Westerlo
Vrij gesubsidieerd onderwijs	Scholengemeenschap voor katholiek secundair onderwijs Stad Herentals
Vrij gesubsidieerd onderwijs	Scholengemeenschap voor katholiek secundair onderwijs Briljant SO
Vrij gesubsidieerd onderwijs	Scholengemeenschap voor katholiek secundair onderwijs Erasmus
Vrij gesubsidieerd onderwijs	Scholengemeenschap voor katholiek secundair onderwijs KORBEM

Vrij gesubsidieerd onderwijs	Scholengemeenschap voor katholiek secundair onderwijs Sint-Michiel
Vrij gesubsidieerd onderwijs	Scholengemeenschap voor katholiek secundair onderwijs WICO
Vrij gesubsidieerd onderwijs	Scholengemeenschap voor katholiek secundair onderwijs Dilbeek - Ternat
Vrij gesubsidieerd onderwijs	Scholengemeenschap voor katholiek secundair onderwijs Aarschot - Betekom
Vrij gesubsidieerd onderwijs	Scholengemeenschap voor katholiek secundair onderwijs Denderland
Gemeenschapsonderwijs	Scholengemeenschap Asse-Wemmel-Halle
Gemeenschapsonderwijs	Scholengemeenschap van het gesubsidieerd Onderwijs Tienen-Landen
Gemeenschapsonderwijs	Scholengemeenschap Denderland
Vrij gesubsidieerd onderwijs	Mandel - Leie
Vrij gesubsidieerd onderwijs	Katholieke Basisscholen Neerpelt
Vrij gesubsidieerd onderwijs	Katholiek Basisonderwijs Hamont-Achel
Vrij gesubsidieerd onderwijs	Leopoldsburg-Lummen
Officieel gesubsidieerd onderwijs	Alken-Diepenbeek-Kortesseem-Nieuwerkerken
Vrij gesubsidieerd onderwijs	St.-Hubertus
Vrij gesubsidieerd onderwijs	Vrije Basisscholen Maasmechelen-Noord
Gemeenschapsonderwijs	Scholengemeenschap SUR+
Vrij gesubsidieerd onderwijs	VZW Katholiek Basisonderwijs Meeuwen-Gruitrode
Vrij gesubsidieerd onderwijs	KODB vzw
Vrij gesubsidieerd onderwijs	KT-scholengroep
Vrij gesubsidieerd onderwijs	RIEVOE
Vrij gesubsidieerd onderwijs	Pit.
Vrij gesubsidieerd onderwijs	KBM-Z
Vrij gesubsidieerd onderwijs	SG KBT
Vrij gesubsidieerd onderwijs	Erika Houthalen-Helchteren
Vrij gesubsidieerd onderwijs	BoKaLoRe
Vrij gesubsidieerd onderwijs	De KuBus
Vrij gesubsidieerd onderwijs	SGH ² Ham-Heppen

Officieel gesubsidieerd onderwijs	Stedelijk Basisonderwijs Roeselare
Vrij gesubsidieerd onderwijs	Katholiek Basisonderwijs Tessenderlo
Vrij gesubsidieerd onderwijs	KODIEKO
Vrij gesubsidieerd onderwijs	Kust en Polder
Vrij gesubsidieerd onderwijs	Katholiek Basisonderwijs Lanaken
Vrij gesubsidieerd onderwijs	Scholengemeenschap Basisonderwijs Opglabbeek - Gerdingen
Vrij gesubsidieerd onderwijs	SG Halen/Herk-de-Stad
Officieel gesubsidieerd onderwijs	Stedelijk Onderwijs Geel
Officieel gesubsidieerd onderwijs	Sint-Gillis-Waas/Stekene/Waasmunster
Vrij gesubsidieerd onderwijs	Katholieke Basisscholen Waasland Noord
Vrij gesubsidieerd onderwijs	SEPTEM - Katholieke scholen gemeenschap Groot-Evergem
Officieel gesubsidieerd onderwijs	Strand en Polder
Officieel gesubsidieerd onderwijs	De Voorkempen
Gemeenschapsonderwijs	Ringscholen
Vrij gesubsidieerd onderwijs	BRUNO
Vrij gesubsidieerd onderwijs	KatOBASIS
Officieel gesubsidieerd onderwijs	TOZOMAA
Vrij gesubsidieerd onderwijs	Katholiek Basisonderwijs KITOS
Vrij gesubsidieerd onderwijs	De negensprong
Vrij gesubsidieerd onderwijs	Vrij Onderwijs Zele
Officieel gesubsidieerd onderwijs	Gemeentelijk Basisonderwijs Lokeren-Zele
Officieel gesubsidieerd onderwijs	Hageland
Officieel gesubsidieerd onderwijs	Zuidwest - Pajottenland
Officieel gesubsidieerd onderwijs	Gemeentescholen Grimbergen
Vrij gesubsidieerd onderwijs	St-Michiel
Vrij gesubsidieerd onderwijs	Basisscholen Heilig Graf

onderwijs	
Vrij gesubsidieerd	
onderwijs	Scholengemeenschap Katholiek Basisonderwijs Heule Kuurne
Officieel gesubsidieerd	
onderwijs	Gemeentescholen Zwevegem
Vrij gesubsidieerd	
onderwijs	Bewonderwijs
Vrij gesubsidieerd	
onderwijs	De 4 winden
Officieel gesubsidieerd	
onderwijs	De Leiebrug
Vrij gesubsidieerd	
onderwijs	Prizma Basis
Officieel gesubsidieerd	
onderwijs	De Balk
Officieel gesubsidieerd	
onderwijs	ZaRa
Vrij gesubsidieerd	
onderwijs	De Zaaier
Vrij gesubsidieerd	
onderwijs	vzw Katholiek Basisonderwijs Harelbeke
Vrij gesubsidieerd	
onderwijs	De Kreken
Officieel gesubsidieerd	
onderwijs	Basisonderwijs Gavere/Merelbeke interl. vereniging
Officieel gesubsidieerd	
onderwijs	De Schakel
Officieel gesubsidieerd	
onderwijs	Stedelijk Basisonderwijs Aalst
Vrij gesubsidieerd	
onderwijs	Sint-Jan-de-Doper
Officieel gesubsidieerd	
onderwijs	Gemeente Zoersel
Vrij gesubsidieerd	
onderwijs	Vrije Basisonderwijs Puurs en St-Amands
Vrij gesubsidieerd	
onderwijs	VZW Scholengemeenschap Ferdinand Verbiest
Vrij gesubsidieerd	
onderwijs	De Brug Katholieke basisscholen Zwevegem en Sint-Lodewijk Deerlijk
Officieel gesubsidieerd	
onderwijs	LOV
Vrij gesubsidieerd	
onderwijs	Vrij Basisonderwijs Voorkempen
Vrij gesubsidieerd	
onderwijs	SCHOT
Vrij gesubsidieerd	
onderwijs	Scholengemeenschap KOMop
Officieel gesubsidieerd	
onderwijs	Ravels-Weelde
Vrij gesubsidieerd	KOBA Zuiderkempen

onderwijs	
Officieel gesubsidieerd	
onderwijs	Midden-Vlaams-Brabant
Officieel gesubsidieerd	
onderwijs	SG Stedelijk basisonderwijs Antwerpen - Noord 1
Officieel gesubsidieerd	
onderwijs	Groot-Bos-Aan-Zee
Officieel gesubsidieerd	
onderwijs	SG Stedelijk basisonderwijs Antwerpen - Oost
Officieel gesubsidieerd	
onderwijs	Lot-Huizingen-Dworp-Alseberg
Officieel gesubsidieerd	
onderwijs	Kastze
Officieel gesubsidieerd	
onderwijs	SG Stedelijk basisonderwijs Antwerpen - Noord 2
Officieel gesubsidieerd	
onderwijs	SG Stedelijk basisonderwijs Antwerpen - West
Officieel gesubsidieerd	
onderwijs	SG Stedelijk basisonderwijs Antwerpen - Zuid
Officieel gesubsidieerd	
onderwijs	Stedelijke Basisscholen Hasselt
Vrij gesubsidieerd	
onderwijs	Basisscholen KVO
Vrij gesubsidieerd	
onderwijs	Scholengemeenschap Sint-Amandsbasisscholen Kortrijk
Vrij gesubsidieerd	
onderwijs	De Graankorrel
Vrij gesubsidieerd	
onderwijs	Guldenberg
Gemeenschapsonderwijs	SCHOLENGROEP STROOM
Vrij gesubsidieerd	
onderwijs	Linco
Vrij gesubsidieerd	
onderwijs	NOVUS
Vrij gesubsidieerd	
onderwijs	Scholengemeenschap Heusden-Zolder
Officieel gesubsidieerd	
onderwijs	Zuid-Oost-Limburg
Vrij gesubsidieerd	
onderwijs	De Zevensprong
Vrij gesubsidieerd	
onderwijs	Staho
Vrij gesubsidieerd	
onderwijs	Steinerscholen Basisonderwijs
Vrij gesubsidieerd	
onderwijs	KOMO
Vrij gesubsidieerd	
onderwijs	Driespan
Officieel gesubsidieerd	
onderwijs	Stedelijke basisscholen Dendermonde

Vrij gesubsidieerd
 onderwijs
 Officieel gesubsidieerd
 onderwijs
 Officieel gesubsidieerd
 onderwijs
 Vrij gesubsidieerd
 onderwijs
 Officieel gesubsidieerd
 onderwijs
 Officieel gesubsidieerd
 onderwijs
 Vrij gesubsidieerd
 onderwijs
 Vrij gesubsidieerd
 onderwijs
 Vrij gesubsidieerd
 onderwijs
 Officieel gesubsidieerd
 onderwijs
 Vrij gesubsidieerd
 onderwijs
 Gemeenschapsonderwijs
 Officieel gesubsidieerd
 onderwijs
 Vrij gesubsidieerd
 onderwijs
 Officieel gesubsidieerd
 onderwijs
 Officieel gesubsidieerd
 onderwijs
 Vrij gesubsidieerd
 onderwijs
 Vrij gesubsidieerd
 onderwijs
 Officieel gesubsidieerd
 onderwijs
 Officieel gesubsidieerd
 onderwijs
 Officieel gesubsidieerd
 onderwijs
 Vrij gesubsidieerd
 onderwijs
 Vrij gesubsidieerd
 onderwijs

Katholiek Basisonderwijs Geraardsbergen-Deftinge

De PLaNeTen (Gemeentelijke basisscholen De Pinte - Nevele - St-Martens-L

Brasschaat-Kapellen-Stabroek

Ieper-Rand-Heuvelland

MERK.

Stedelijk Basisonderwijs Brugge Beiresterk Onderwijs

Vrije Basisscholen Wuustwezel

TUMULI

Vrije Basisscholen Groot Bornem

De Toverkijker

HESBANIA-HEWEBO

A GO! Next

BeHoRo

Scholengemeenschap Viko

KHAMSA

De Pajot

Het Vlakke Land

Spectrum

BerneDam

Katholieke Basisscholen Maldegem

Rembert Basis

De Link

Gemeentelijk onderwijs Grens

Basisonderwijs Anderlecht

Arkorum

KBO De Wegwijzer

onderwijs	
Vrij gesubsidieerd	
onderwijs	CKSA BaO Drie
Vrij gesubsidieerd	
onderwijs	De Wijngaard
Vrij gesubsidieerd	
onderwijs	vzw Katholieke Basisscholen regio Poperinge
Vrij gesubsidieerd	
onderwijs	Jong Markdal
Gemeenschapsonderwijs	Scholengroep Rivierenland
Vrij gesubsidieerd	
onderwijs	Moorsledegem
Vrij gesubsidieerd	
onderwijs	Schelde- en Denderland
Vrij gesubsidieerd	
onderwijs	Sint-Vincentius
Officieel gesubsidieerd	
onderwijs	Gemeentelijke Basisscholen Balen
Gemeenschapsonderwijs	GO! Basisonderwijs Fluxus regio Lier-Mortsel-Edegem
Officieel gesubsidieerd	
onderwijs	De Oostkant
Vrij gesubsidieerd	
onderwijs	De Zevenster
Vrij gesubsidieerd	
onderwijs	Vlaamse Ardennen
Vrij gesubsidieerd	
onderwijs	Katholiek Onderwijs St-Trudo
Officieel gesubsidieerd	
onderwijs	Goezo
Officieel gesubsidieerd	
onderwijs	Gemeentelijk Onderwijs Kortenberg
Gemeenschapsonderwijs	Scholengemeenschap BaO Impact
Officieel gesubsidieerd	
onderwijs	Beerse
Vrij gesubsidieerd	
onderwijs	Scholengemeenschap Vrij Basisonderwijs van A tot Zee
Vrij gesubsidieerd	
onderwijs	De Kollebloeme
Vrij gesubsidieerd	
onderwijs	Basisscholen St-Lodewijkscollege Brugge
Officieel gesubsidieerd	
onderwijs	HATWEEJO
Vrij gesubsidieerd	
onderwijs	9 Beaufort
Officieel gesubsidieerd	
onderwijs	Gemeentelijke gemengde basisscholen Hoogstraten
Vrij gesubsidieerd	
onderwijs	Kruispunt
Vrij gesubsidieerd	
onderwijs	Saeftinghe

Vrij gesubsidieerd onderwijs	Hopsasa
Officieel gesubsidieerd onderwijs	DE PUZZEL
Vrij gesubsidieerd onderwijs	Katholieke Basisscholen Kortrijk
Gemeenschapsonderwijs	BaO Leuven-Tienen-Landen
Vrij gesubsidieerd onderwijs	PoelbergOmmeland
Vrij gesubsidieerd onderwijs	Gruuthuse
Gemeenschapsonderwijs	Basisonderwijs Kortrijk - Menen
Gemeenschapsonderwijs	Basisonderwijs Roeselare
Vrij gesubsidieerd onderwijs	Katholiek Basisonderwijs Schelde-Leie
Vrij gesubsidieerd onderwijs	De Archipel
Vrij gesubsidieerd onderwijs	Sint-Nicolaas BaO Zuid
Vrij gesubsidieerd onderwijs	EDUGO Basisscholen
Officieel gesubsidieerd onderwijs	Scheldeland
Officieel gesubsidieerd onderwijs	Stedelijke Basisscholen Ninove - Geni
Vrij gesubsidieerd onderwijs	Katholiek Basisonderwijs "Vlaamse Ardennen"
Gemeenschapsonderwijs	Basisscholen Dender
Vrij gesubsidieerd onderwijs	De zevensprong
Vrij gesubsidieerd onderwijs	Katholiek Gewoon & Buitengewoon Basis Oudenaarde
Vrij gesubsidieerd onderwijs	Sint-Jan&Visitatie
Gemeenschapsonderwijs	SGE BaO Vlaamse Ardennen
Vrij gesubsidieerd onderwijs	Klavertje 4
Vrij gesubsidieerd onderwijs	Vrij Katholiek Basisonderwijs Ronse
Officieel gesubsidieerd onderwijs	Scholengemeenschap gemeentelijk basisonderwijs Beveren-Kruikeke
Vrij gesubsidieerd onderwijs	KaBoe
Vrij gesubsidieerd onderwijs	KOW - St.-Lodewijk Wetteren en Tussenbeke
Vrij gesubsidieerd onderwijs	KEI Beveren
Vrij gesubsidieerd onderwijs	Katholiek Basisonderwijs Lede
Vrij gesubsidieerd onderwijs	KSTS

onderwijs	
Officieel gesubsidieerd	
onderwijs	Scholengemeenschap Meetjesland
Gemeenschapsonderwijs	Schelde Dender Durme
Vrij gesubsidieerd	
onderwijs	Kruizinga
Vrij gesubsidieerd	
onderwijs	Katholieke scholengemeenschap Rhode-Schelde
Vrij gesubsidieerd	
onderwijs	Katholiek Onderwijs Hamme Basisonderwijs
Gemeenschapsonderwijs	Basisonderwijs Meetjesland
Vrij gesubsidieerd	
onderwijs	Land van Rhode
Gemeenschapsonderwijs	Gemeenschapsonderwijs Zuid-Oost-Vlaanderen
Vrij gesubsidieerd	
onderwijs	Vrije Basisscholen Dender-Noord
Vrij gesubsidieerd	
onderwijs	Hartencollege Basisonderwijs Ninove
Vrij gesubsidieerd	
onderwijs	Vrij Basisonderwijs Denderland
Officieel gesubsidieerd	
onderwijs	Gemeentescholen Evergem
Gemeenschapsonderwijs	Basisonderwijs Scholengroep 17Waas
Vrij gesubsidieerd	
onderwijs	Zwalmvallei
Vrij gesubsidieerd	
onderwijs	Op Weg
Vrij gesubsidieerd	
onderwijs	Wachtebeke - Zelzate
Officieel gesubsidieerd	
onderwijs	Reinaert
Vrij gesubsidieerd	
onderwijs	Scholengemeenschap Meander
Vrij gesubsidieerd	
onderwijs	Katholiek Basisonderwijs Hoboken
Vrij gesubsidieerd	
onderwijs	S M S
Officieel gesubsidieerd	
onderwijs	Gemeentelijk Onderwijs ScheldeLeie
Vrij gesubsidieerd	
onderwijs	Briljant Basisonderwijs
Officieel gesubsidieerd	
onderwijs	TROTS
Vrij gesubsidieerd	
onderwijs	Scholengemeenschap BAVO
Vrij gesubsidieerd	
onderwijs	Diamant
Vrij gesubsidieerd	
onderwijs	Samenspel
Vrij gesubsidieerd	BreSleGo

onderwijs	
Vrij gesubsidieerd	
onderwijs	LIVO
Vrij gesubsidieerd	
onderwijs	Boemerang
Officieel gesubsidieerd	
onderwijs	G-8
Vrij gesubsidieerd	
onderwijs	Mater Dei
Vrij gesubsidieerd	
onderwijs	Katholiek Basisonderwijs K(w)ALITI
Vrij gesubsidieerd	
onderwijs	De Roos
Vrij gesubsidieerd	
onderwijs	JOVIGROJO
Vrij gesubsidieerd	
onderwijs	Katholiek Basisonderwijs Essen
Officieel gesubsidieerd	
onderwijs	MEV-PluS
Vrij gesubsidieerd	
onderwijs	Katholieke Scholen aan Schelde
Vrij gesubsidieerd	
onderwijs	Ankerwijs
Vrij gesubsidieerd	
onderwijs	De Ark
Vrij gesubsidieerd	
onderwijs	Prins Boudewijn
Vrij gesubsidieerd	
onderwijs	Vrije Basisscholen Kalmthout
Gemeenschapsonderwijs	GO! Antwerpen Scholengemeenschap Noord
Vrij gesubsidieerd	
onderwijs	BOS - Beter Onderwijs Samen
Vrij gesubsidieerd	
onderwijs	vzw Katholiek Onderwijs Deurne
Vrij gesubsidieerd	
onderwijs	Gent Bab(b)el
Vrij gesubsidieerd	
onderwijs	Kaleidoscoop
Officieel gesubsidieerd	
onderwijs	Nexus Gandae
Vrij gesubsidieerd	
onderwijs	Katholieke basisscholen Schoten
Vrij gesubsidieerd	
onderwijs	NoordrAnt
Vrij gesubsidieerd	
onderwijs	De 3 Netten
Gemeenschapsonderwijs	GO! Antwerpen Scholengemeenschap Centrum
Vrij gesubsidieerd	
onderwijs	Pagadder
Officieel gesubsidieerd	Scholen aan de Nete

onderwijs	
Vrij gesubsidieerd	
onderwijs	Taxandria
Vrij gesubsidieerd	
onderwijs	Klaveren 7
Officieel gesubsidieerd	
onderwijs	BLOM
Vrij gesubsidieerd	
onderwijs	Archipel
Gemeenschapsonderwijs	SCOOP
Vrij gesubsidieerd	
onderwijs	Kansrijk
Vrij gesubsidieerd	
onderwijs	TweeBergen
Vrij gesubsidieerd	
onderwijs	K.O.R.Z.O.
Vrij gesubsidieerd	
onderwijs	KIOBASIS
Vrij gesubsidieerd	
onderwijs	Sint-Goedele Brussel Basisonderwijs 1
Officieel gesubsidieerd	
onderwijs	Meise
Vrij gesubsidieerd	
onderwijs	Zoniënrand
Officieel gesubsidieerd	
onderwijs	
Gemeenschapsonderwijs	SGE BRUSSELIA I
Officieel gesubsidieerd	
onderwijs	Interlokale Vereniging Anker
Vrij gesubsidieerd	
onderwijs	KOMBO
Gemeenschapsonderwijs	Invento GO] Scholengroep 3
Vrij gesubsidieerd	
onderwijs	BaO KOSH
Gemeenschapsonderwijs	SG De Sterrenplukkers
Vrij gesubsidieerd	
onderwijs	Scholen met de Bijbel
Officieel gesubsidieerd	
onderwijs	Stedelijk Basisonderwijs Waregem
Vrij gesubsidieerd	
onderwijs	NoordRand
Officieel gesubsidieerd	
onderwijs	LBB
Gemeenschapsonderwijs	B-ADITE
Officieel gesubsidieerd	
onderwijs	Basisonderwijs Brussel
Vrij gesubsidieerd	
onderwijs	DONCHE
Officieel gesubsidieerd	Gemeentelijke Basisscholen Asse

onderwijs	
Vrij gesubsidieerd	
onderwijs	Zoniën
Vrij gesubsidieerd	
onderwijs	Samen voor Beter
Vrij gesubsidieerd	
onderwijs	POLARIS
Officieel gesubsidieerd	
onderwijs	Maas en Kempen
Vrij gesubsidieerd	
onderwijs	Scholengemeenschap Katholiek Basisonderwijs Genk de Speling
Vrij gesubsidieerd	
onderwijs	Zonhoven
Officieel gesubsidieerd	
onderwijs	Gemeentelijke scholen Houthalen-Helchteren
Vrij gesubsidieerd	
onderwijs	Rohbke
Vrij gesubsidieerd	
onderwijs	Antwerpen Oost BaO
Officieel gesubsidieerd	
onderwijs	Gemeentelijk en Vrij Basisonderwijs Kinrooi
Officieel gesubsidieerd	
onderwijs	De Rand - Ned
Vrij gesubsidieerd	
onderwijs	Kleurrijk
Officieel gesubsidieerd	
onderwijs	sOm
Vrij gesubsidieerd	
onderwijs	DUOO-Centrum
Vrij gesubsidieerd	
onderwijs	Ignatius Rand
Officieel gesubsidieerd	
onderwijs	RAND-FR
Officieel gesubsidieerd	
onderwijs	Stedelijk Basisonderwijs Sint-Niklaas
Vrij gesubsidieerd	
onderwijs	Pieter - Frans
Gemeenschapsonderwijs	SGE BRUSSELIA II
Vrij gesubsidieerd	
onderwijs	CEL
Officieel gesubsidieerd	
onderwijs	Stedelijk Onderwijs Vilvoorde
Gemeenschapsonderwijs	Horta
Vrij gesubsidieerd	
onderwijs	Katholiek Basisonderwijs GE-NEGEN
Officieel gesubsidieerd	
onderwijs	Noordring
Vrij gesubsidieerd	
onderwijs	* Klas *

Officieel gesubsidieerd onderwijs	Vlaamse Ardennen
Vrij gesubsidieerd onderwijs	Onafhankelijke Methodescholen
Vrij gesubsidieerd onderwijs	Scholengemeenschap Steinerscholen secundair onderwijs
Officieel gesubsidieerd onderwijs	Interlokale vereniging Londerzeel - Kapelle-op-den-Bos
Officieel gesubsidieerd onderwijs	Scholengemeenschap Progem
Gemeenschapsonderwijs	BSGOWAM
Gemeenschapsonderwijs	SGE BRUSSELIA III
Gemeenschapsonderwijs	SG De Maneblussers
Vrij gesubsidieerd onderwijs	Sint-Goedele Brussel Basisonderwijs 2
Vrij gesubsidieerd onderwijs	Scholengemeenschap Lieven Gevaert
Gemeenschapsonderwijs	Scholengemeenschap SO Genk-Maasland
Officieel gesubsidieerd onderwijs	Scholengemeenschap Stedelijk Lyceum Antwerpen
Vrij gesubsidieerd onderwijs	CKSA Buitengewoon
Vrij gesubsidieerd onderwijs	Sint-Nicolaas basisonderwijs Noord
Vrij gesubsidieerd onderwijs	KADANZ
	ONW Werkingsgebied West regio West-Vlaanderen
	ONW Werkingsgebied Noord regio West-Vlaanderen
	ONW WAN-team
	ONW OKOplus
	ONW Voorkempen/Noord-Antwerpen
	ONW Werkingsgebied Zuid regio West-Vlaanderen
	ONW Antwerpen Plus
	ONW Vlaamse Ardennen
	ONW Limburg Vrij
	ONW Oost-Brabant
	ONW Noord-Brabant
	ONW Kempen Vrij
	ONW West-Brabant-Brussel
	ONW De Accolade
	ONW DiverGENT
	ONW Neon+
	Openbaar ONW Limburg
	Openbaar ONW Antwerpen
	Openbaar ONW West-Vlaanderen
	Openbaar ONW Gent
	Openbaar ONW Kolibrie-Meetjesland
	Openbaar ONW SYM-team

	Plus ² -Openbaar ONW Oost-Vlaanderen 4
	NIET in ONW
Vrij gesubsidieerd onderwijs	SGKSO Sint-Aloysius
Officieel gesubsidieerd onderwijs	Scholengemeenschap Brussel Vlaams Brabant
Gemeenschapsonderwijs	Scholengemeenschap van het gemeenschapsonderwijs Antwerpen 2
Vrij gesubsidieerd onderwijs	Kinderkosmos +
Vrij gesubsidieerd onderwijs	INIGO - Ignatiaanse basisscholen
Vrij gesubsidieerd onderwijs	Scholengemeenschap Sint-Franciscus
Vrij gesubsidieerd onderwijs	RAAK
Vrij gesubsidieerd onderwijs	Scholengemeenschap Kaprijke-Lievegem
Gemeenschapsonderwijs	GO! Antwerpen Scholengemeenschap Zuid
Vrij gesubsidieerd onderwijs	Scholengemeenschap voor Katholiek secundair onderwijs Diest
Vrij gesubsidieerd onderwijs	Scholengemeenschap voor katholiek secundair onderwijs Connect
Vrij gesubsidieerd onderwijs	AmpersANT
Vrij gesubsidieerd onderwijs	Arcadia Basis
Gemeenschapsonderwijs	SGE Brusselia IV
Officieel gesubsidieerd onderwijs	SPOOR 6
Vrij gesubsidieerd onderwijs	De Meander
Officieel gesubsidieerd onderwijs	Scholengemeenschap GBS Leeuw
Vrij gesubsidieerd onderwijs	CKSA Bao één
Vrij gesubsidieerd onderwijs	CKSA Bao Twee
Gemeenschapsonderwijs	Scholengemeenschap BaO SZL13 - Oost
Vrij gesubsidieerd onderwijs	SAMBA 2.0
Gemeenschapsonderwijs	Scholengemeenschap BaO SZL13 - West
Vrij gesubsidieerd onderwijs	Archipel!
Vrij gesubsidieerd onderwijs	BasisBrugge
Vrij gesubsidieerd onderwijs	Katholieke scholengemeenschap basisonderwijs Maas & Kempen
Vrij gesubsidieerd onderwijs	Scholengemeenschap de 4sprong (Leuven-Hageland)

Vrij gesubsidieerd onderwijs	SKOG Katholiek basisonderwijs Gent
Vrij gesubsidieerd onderwijs	De Veerplank
Vrij gesubsidieerd onderwijs	Sirius
Officieel gesubsidieerd onderwijs	Scholengemeenschap gemeentescholen Dilbeek
Vrij gesubsidieerd onderwijs	BOZA
Vrij gesubsidieerd onderwijs	KORHA basis
Gemeenschapsonderwijs	SGE GO! 4-1
Vrij gesubsidieerd onderwijs	De Kabass
Vrij gesubsidieerd onderwijs	Scholengemeenschap Lucerna
Vrij gesubsidieerd onderwijs	Katholieke basisscholen Regio Aalst
Vrij gesubsidieerd onderwijs	Scholengemeenschap Merodebos
	ONW Oost-Brabant
	Openbaar ondersteuningsnetwerk Kasterlinden
	Openbaar ondersteuningsnetwerkVONC
	Openbaar ondersteuningsnetwerkCO
Gemeenschapsonderwijs	SGI Scholengemeenschap 7
Vrij gesubsidieerd onderwijs	Scholengemeenschapsinstelling WIJS!
Gemeenschapsonderwijs	SGI SO Scholengemeenschap 2
Gemeenschapsonderwijs	Scholengemeenschap Schelde Dender Durme
Vrij gesubsidieerd onderwijs	Katholieke Scholen Temse-Scheldekant
Vrij gesubsidieerd onderwijs	Katholieke Scholen aan de Schelde
Gemeenschapsonderwijs	Scholengemeenschapsinstelling Stroom
Vrij gesubsidieerd onderwijs	Ankerwijs
Vrij gesubsidieerd onderwijs	SGI VZW SG Sint-Vincentius
Vrij gesubsidieerd onderwijs	VZW Katholiek Basisonderwijs Harelbeke
Gemeenschapsonderwijs	Scholengemeenschapsinstelling Westhoek Secundair
Gemeenschapsonderwijs	Scholengemeenschapsinstelling SO SCOOP
Vrij gesubsidieerd onderwijs	Basisscholen Heilig Graf
Gemeenschapsonderwijs	Scholengemeenschapsinstelling Denderland
Gemeenschapsonderwijs	Scholengemeenschapsinstelling BaO SCOOP
Gemeenschapsonderwijs	Scholengemeenschapsinstelling Westhoek Basisonderwijs

Gemeenschapsonderwijs	Scholengemeenschapsinstelling SO Xpert
Vrij gesubsidieerd	
onderwijs	LKB VZW
Officieel gesubsidieerd	
onderwijs	Stad Lommel
Vrij gesubsidieerd	
onderwijs	Briljant Basisonderwijs
Gemeenschapsonderwijs	Scholengemeenschapsinstelling GO! Impact
Vrij gesubsidieerd	
onderwijs	KOMO BaO
Vrij gesubsidieerd	
onderwijs	Scholengemeenschapsinstelling Sint-Maarten
Vrij gesubsidieerd	
onderwijs	vzw SGSNBaO Zuid
Vrij gesubsidieerd	
onderwijs	Avest
Vrij gesubsidieerd	
onderwijs	Scholengemeenschapsinstelling Scholen aan de Durme
Vrij gesubsidieerd	
onderwijs	Katholiek Onderwijs Deurne
Gemeenschapsonderwijs	Scholengemeenschapsinstelling Invento GO! scholengemeenschapsecundair o
Gemeenschapsonderwijs	INVENTO GO! Scholengemeenschap basisonderwijs
	Openbaar OndersteuningsnetwerkMechelen+
Vrij gesubsidieerd	
onderwijs	Scholengemeenschapsinstelling Karel de Goede
Vrij gesubsidieerd	
onderwijs	Scholengemeenschapsinstelling Scholen a/d Leie
Officieel gesubsidieerd	
onderwijs	Scholengemeenschapsinstelling Stedelijk Lyceum Antwerpen
Vrij gesubsidieerd	
onderwijs	vzw scholengemeenschapsinstelling ondersteunend team de Speling
Vrij gesubsidieerd	
onderwijs	Scholengemeenschapsinstelling Ferdinand Verbiest
Gemeenschapsonderwijs	Scholengemeenschap Dender
Vrij gesubsidieerd	
onderwijs	SGI Vrij Basisonderwijs Denderland
Vrij gesubsidieerd	
onderwijs	Prizma Basis
Vrij gesubsidieerd	
onderwijs	Moorsledegem Scholengemeenschapinstelling
Officieel gesubsidieerd	
onderwijs	scholengemeenschapinstelling 1080
Officieel gesubsidieerd	
onderwijs	Ravels-Weelde
Officieel gesubsidieerd	
onderwijs	scholengemeenschapsinstelling gemeentebestuur Heusden-Zolder
Vrij gesubsidieerd	
onderwijs	SGI KSHZ
Vrij gesubsidieerd	
onderwijs	Vrij Basisonderwijs Puurs en Sint-Amands

Vrij gesubsidieerd onderwijs	SGI De ARK
Vrij gesubsidieerd onderwijs	KODB VZW
Officieel gesubsidieerd onderwijs	Scholengemeenschapsinstelling GTI Beveren
Vrij gesubsidieerd onderwijs	Scholengemeenschapsinstelling Beveren-Bazel
Officieel gesubsidieerd onderwijs	TozomaA
Officieel gesubsidieerd onderwijs	Scholengemeenschapsinstelling Gemeentescholen Evergem
Vrij gesubsidieerd onderwijs	TweeBergen
Officieel gesubsidieerd onderwijs	Scholengemeenschapsinstelling West
Officieel gesubsidieerd onderwijs	Scholengemeenschapsinstelling Noord 1
Officieel gesubsidieerd onderwijs	scholengemeenschapsinstelling zuid
Officieel gesubsidieerd onderwijs	scholengemeenschapsinstelling Oost
Officieel gesubsidieerd onderwijs	Scholengemeenschapsinstelling Noord 2
Vrij gesubsidieerd onderwijs	Katholiek Basisonderwijs Zonhoven
Gemeenschapsonderwijs	Leersteuncentrum GO! CO
Gemeenschapsonderwijs	Leersteuncentrum GO! Fluxus
Gemeenschapsonderwijs	GO! Leersteuncentrum Pixsy
Gemeenschapsonderwijs	Leersteuncentrum GO! Kolibrie
Gemeenschapsonderwijs	Leersteuncentrum GO! Inkluis
Gemeenschapsonderwijs	Leersteuncentrum GO! NOW!
Gemeenschapsonderwijs	Leersteuncentrum GO! Plus ²
Gemeenschapsonderwijs	Leersteuncentrum GO! Antwerpen
Gemeenschapsonderwijs	Leersteuncentrum GO! Gent
Gemeenschapsonderwijs	GO! Leersteuncentrum Sterk
Gemeenschapsonderwijs	Leersteuncentrum GO! De Tandem
Gemeenschapsonderwijs	Openbaar leersteuncentrum Limburg
Officieel gesubsidieerd onderwijs	Provinciaal Leersteuncentrum Limburg
Officieel gesubsidieerd onderwijs	Leersteuncentrum Oost-Vlaanderen
Officieel gesubsidieerd onderwijs	Leersteuncentrum gemeentelijk en stedelijk onderwijs Beveren De Horizon
Officieel gesubsidieerd onderwijs	Leersteuncentrum gemeentelijk en stedelijk onderwijs regio Dender
Officieel gesubsidieerd onderwijs	Leersteuncentrum gemeentelijk en stedelijk onderwijs PILAR Gent
Officieel gesubsidieerd onderwijs	Leersteuncentrum gemeentelijk en stedelijk onderwijs Vilvoorde VONC

onderwijs
Officieel gesubsidieerd
onderwijs

Stedelijk leersteuncentrum Antwerpen

Andere
Vrij gesubsidieerd
onderwijs

Leersteuncentrum Kasterlinden

Vrij gesubsidieerd
onderwijs

Leersteuncentrum ExpAnt

Vrij gesubsidieerd
onderwijs

Specifiek leersteuncentrum 467

Vrij gesubsidieerd
onderwijs

Specifiek leersteuncentrum Limburg vrij

Vrij gesubsidieerd
onderwijs

Specifiek leersteuncentrum Dominiek Savio

Officieel gesubsidieerd
onderwijs

Specifiek leersteuncentrum Spermalie - De Kade

Officieel gesubsidieerd
onderwijs

Leersteuncentrum gemeentelijk en stedelijk onderwijs regio Kempen KOSMO

Vrij gesubsidieerd
onderwijs

Leersteuncentrum gemeentelijk en stedelijk onderwijs West-Vlaanderen BOO

Vrij gesubsidieerd
onderwijs

Leersteuncentrum Neon+

Vrij gesubsidieerd
onderwijs

Leersteuncentrum AntwerpenPlus

Vrij gesubsidieerd
onderwijs

Leersteuncentrum De Accolade

Vrij gesubsidieerd
onderwijs

Leersteuncentrum diverGENT

Vrij gesubsidieerd
onderwijs

Leersteuncentrum Kempen

Vrij gesubsidieerd
onderwijs

Leersteuncentrum Noord-Brabant

Vrij gesubsidieerd
onderwijs

Leersteuncentrum Oost-Brabant

Vrij gesubsidieerd
onderwijs

Leersteuncentrum Vlaamse Ardennen

Vrij gesubsidieerd
onderwijs

Leersteuncentrum VOKAN

Vrij gesubsidieerd
onderwijs

Leersteuncentrum Limburg vrij

Vrij gesubsidieerd
onderwijs

Leersteuncentrum WAN-team

Vrij gesubsidieerd
onderwijs

Leersteuncentrum West-Brabant - Brussel

Vrij gesubsidieerd
onderwijs

Katholiek leersteuncentrum West-Vlaanderen Noord

Vrij gesubsidieerd
onderwijs

Katholiek leersteuncentrum West-Vlaanderen West

Vrij gesubsidieerd

Katholiek leersteuncentrum West-Vlaanderen Zuid
Leersteuncentrum OKOplus

onderwijs	
Vrij gesubsidieerd	
onderwijs	KATOBASIS
Vrij gesubsidieerd	
onderwijs	De Brug
Vrij gesubsidieerd	
onderwijs	scholengemeenschapsinstelling Kleine Vos
Vrij gesubsidieerd	
onderwijs	scholengemeenschapsinstelling INIGO - ignatiaanse basisscholen
Vrij gesubsidieerd	
onderwijs	scholengemeenschapsinstelling KOHa basisonderwijs
Vrij gesubsidieerd	
onderwijs	Scholengemeenschapsinstelling Schot
Officieel gesubsidieerd	
onderwijs	Scholengemeenschapsinstelling lokaal bestuur Oud-Turnhout
Vrij gesubsidieerd	
onderwijs	Scholengemeenschapsinstelling Boom-Bornem-Puurs
Vrij gesubsidieerd	
onderwijs	Basisscholen KOGB vzw